

JANI PÉTER

BEVEZETÉS A JOG VILÁGÁBA

BEVEZETÉS A JOG VILÁGÁBA

Egyetemi jegyzet

Készítette:

Jani Péter
tanársegéd

Készült a Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar

Gazdálkodási és Vidékfejlesztési Intézetében.

Hódmezővásárhely

2019

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	7
Elvárt tanulási eredmények.....	8
Általános jogi ismeretek.....	9
A jog fogalma	9
A jogrendszer tagozódása	13
A jogforrások	16
A jogszabály érvényessége és hatálya	19
A jogszabályok jelölése és felépítése.....	25
Az államszervezet alapjai	26
Az állam sajátosságai:	26
Az állam feladatai közé tartozik:	26
A hatalmi ágak elválasztásának elve.....	27
Államforma, kormányforma	30
Államforma.....	30
A monarchia.....	30
1. Abszolút monarchia:	30
2. Alkotmányos monarchia:	30
3. Parlamentáris monarchia:.....	31
Kormányforma.....	31
Az egyes államhatalmi szervek.....	34
Az Országgyűlés.....	34
Az országgyűlési képviselők jogállása	35
Az Országgyűlés szervezete.....	37
Az Országgyűlés tisztségviselői	38
Az Országgyűlés hatáskörei	39
1. A törvényalkotás	39
2. Az ellenőrzés	40
3. A személyi döntések.....	42
A köztársasági elnök.....	44
A köztársasági elnök megválasztása.....	44
A köztársasági elnök feladatai	46

Ellenjegyzés nélkül gyakorolható hatáskörei többek között [9. cikk (3) bekezdés]:	46
Az Országgyűléssel kapcsolatos hatáskörei (szintén nincs szükség miniszteri ellenjegyzésre):	47
A Kormány	49
A Kormány összetétele	49
A minisztériumok szervezeti felépítése.....	51
A Kormány megalakulása	52
A Kormány iránti bizalmatlanság	52
A Kormány működése	54
A Kormány feladatai	55
Az Alkotmánybíróság	57
Az Alkotmánybíróság legfontosabb hatáskörei	58
1. Az előzetes normakontroll.....	58
2. Az utólagos normakontroll.....	59
3. Bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt	60
4. Jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálata.....	60
5. Az alkotmányjogi panasz	61
6. A mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség vizsgálata	61
7. Az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezése.....	61
8. Egyebek.....	61
Az Alkotmánybíróság eljárása	62
A bíróságok	63
A bírói függetlenség elve	63
A bíróságok tevékenysége	63
A bírósági szervezet felépítése	64
1. A járásbíróságok és a közigazgatási és munkaügyi bíróságok	65
2. A törvényszékek	66
3. Az ítéletábrák.....	66
4. A Kúria	67
Polgári jogi alapfogalmak	69
A jogviszony	69
A jogviszony alanyai, vagyis a jogalanyok	69
Az egyes jogalanyok	70

A természetes személyek	70
Jogi személyek.....	70
A jogképesség	71
Az ember jogképessége	71
A jogi személyek jogképessége	73
A cselekvőképesség.....	75
Cselekvőképes	76
Korlátozottan cselekvőképes	76
Cselekvőképtelen	77
A jogviszony tárgya.....	78
A jogviszony tartalma.....	79
A gazdasági társaságokra vonatkozó alapvető ismeretek.....	80
Gazdasági társaságok fajtái	81
Gazdasági társaságok csoportosítása	81
1. Tagi együttműködés szerint	81
2. Tevékenységük célja szerinti osztályozás.....	82
3. Taglétszám alapján	83
4. Alapításkori vagyon alapján	83
Gazdasági társaságok alapítása	84
1. A létesítő okirat.....	84
Formai követelmények:.....	85
Tartalmi követelmények:	86
1. Cégnév.....	86
2. Székhely	87
3. A tevékenységi körök és a főtevékenységi kör	88
4. A vagyoni hozzájárulás	88
5. Képviselés, cégjegyzés módja.....	89
6. Vezető tisztségviselő.....	90
2. A gazdasági társaságok bejegyzése	91
A tulajdon.....	93
A tulajdonjog alapja, a dolog.....	93
A tulajdonjog tartalma	93
A tulajdonjog részjogosítványai	94

1. A birtoklás joga.....	94
2. A használat és a hasznosítás joga	95
3. A rendelkezés joga	96
A tulajdonjog megszerzése	97
1. Az eredeti szerzősmód.....	97
2. A származékos szerzősmód	97
A közös tulajdon.....	99
Felhasznált irodalom:	101

BEVEZETÉS

Jelen jegyzet célja, hogy a Mezőgazdasági mérnöki, a Vadgazda mérnöki valamint a Vidékfejlesztési agrármérnöki alapszakokon tanuló hallgatókkal megismertesse a hazai jogrendszer fölépítését, továbbá a jogrendszer által használt legfontosabb fogalmakat. Az alapfogalmak mellett az államszervezet fölépítésére és az egyes jogforrásokra vonatkozóan is támpontot nyújt a jegyzet.

A jegyzet megírásakor az az alapvető cél vezérelt, hogy a hallgatók egy strukturált tananyagot elsajátítva képesek legyenek eligazodni a legfőbb államhatalmi szervek, a jogrendszer rétegei és a jogi alapfogalmak labirintusában. Ennek megfelelően a jegyzet tartalma több tekintetben szubjektív, illetve tagolása sok esetben eltér a jogszabályi alapoktól. Teszi ezt annak érdekében, hogy a leendő agrárszakemberek számára, a napi munkájuk során is jól hasznosítható alap ismeretanyagot adjon közzé.

Lévén alapozó tantárgy, egyetemi tanulmányi előfeltétel a kurzushoz nem szükséges, azonban a tárgy több ponton épít a középiskolában elsajátított történelmi és állampolgári ismeretekre.

ELVÁRT TANULÁSI EREDMÉNYEK

Tudás	Képesség	Attitűd	Autonómia-felelősség
Ismeri a jogrendszer alapvető felépítését, a jogforrásokat és a jogrendszer által használt alapfogalmakat.	Képes a jogszabályok alapvető tartalmának értelmezésére.	Törekszik a szakterületéhez kapcsolódó folyamatok mélyebb megértésére, a hatékonyabb és pontosabb munkavégzés érdekében.	Munkája során a döntéseit a szakterületre vonatkozó jogi, illetve etikai szabályok figyelembe vételével hozza mag.
Tájékozott a legfontosabb államhatalmi szervek (pl. Országgyűlés, Kormány) felépítését, működését illetően.	Képes az egymásra épülő szabályok felismerésére és rendszerezésére.	Elfogadja a munkájára vonatkozó szabályozást, és azt betartva, felelősen végzi munkáját.	Önállóan képes szakmai ismereteinek bővítésére, a szakmai ismeretek megalapozását szolgáló tudásanyag megismerésére.
Ismeri a gazdálkodó szervezetek fontosabb formáit és működési szabályait.	Képes a szakterületét érintő jogszabályi környezet betartására és betartatására.	Fogékony a társadalom egészségét, valamint az agráriumot érintő szabályozási kérdésekkel kapcsolatban.	Felelősségtudata munkája során a jogszabályok, szakmai ismeretek pontos betartásában nyilvánul meg.
Ismeri a jog által használt alapvető szakmai nyelvezetet.	Képes a szabályozási környezet esetleges módosítására vonatkozó javaslatok megtételére.	Befogadó a munkájához szorosan nem kapcsolódó tudásanyag megismerésére is.	Felelősséget vállal munkájáért és annak valóságáért.

A JOG FOGALMA

Egy állam joga nem eszmény, hanem olyasmi, ami ténylegesen létezik... nem olyan, aminek lenni kellene, hanem olyan, ami van.¹

„Mi hát az idő? Ha senki sem kérdezi tőlem, akkor tudom. Ha azonban kérdezőnek kell megmagyaráznom, akkor nem tudom” (Szent Ágoston)².

A jog, mint kifejezés kapcsán elmondhatjuk, hogy egy olyan, a hétköznapi nyelvben is használt kifejezésről van szó, amit mindenki ismer, hiszen nap, mint nap találkozhatunk vele a sajtóban, a hírekben és egyéb formális és informális kommunikációs csatornákon. De tisztában vagyunk-e ennek a rövid szónak a jelentésével, meghatározásával? Szent Ágoston idővel kapcsolatos gondolatait a jogra vonatkoztatva azt láthatjuk, hogy hasonló problémába ütközünk, mint a nagy középkori gondolkodó. Az alábbiakban arra törekszünk, hogy a jog fogalmát tömören megfogalmazva közelebb hozzuk magát a fogalmat, és ezen keresztül a jogi szabályozás lényegi kérdéseit.

A jog a társadalom létező ún. alrendszerek egyike, amely elsősorban szabályozó funkciót valósít meg a társadalom tagjai számára. Mindezek mellett a jog társadalmi jelenség, társadalmi viszony is.

---

¹ John Austin: *The Province of Jurisprudence Determined*, V. előadás, 184-185. pp. Idézi: H. L. A. Hart: *A jog fogalma*. Osiris Kiadó, Bp., 1995, 240. p.

² Szent Ágoston vallomásai. Ecclesia Kiadó, Bp., 1974, 314. p.

A jog jelenség jellege abban ragadható meg, hogy azt történetileg a társadalom tagjai, elsősorban, és a fejlődést tekintve elsődlegesen, az emberek társadalmi érintkezése alakította ki. Amennyiben a jog kialakulását történetileg tekintjük, azt láthatjuk, hogy az emberi közösségek kialakulásával egy időben szükségessé vált a közösségen belüli fennmaradáshoz valamilyen magatartási szabályok, minták betartása. Ez még alapvetően nem különböztette meg a kezdetleges emberi csoportokat az állatoktól, mivel elsősorban ezek ösztönszerű magatartásformák voltak. Az emberek, illetve fokozatosan az egyes embercsoportok közötti viszony bonyolultabbá válása azonban már szükségessé tette ezen ösztönszerű viselkedési normák mellett a tanult, majd a tudatosan kialakított normák megjelenését.

A társadalom fejlődésével egységes magatartási minták jöttek létre, amelyeket társadalmi normáknak nevezünk. Ezen normarendszerek lényegi jellemzői, hogy általánosságban fogalmazzák meg az egyének számára követendő magatartást, amit a jövőre tekintettel fogalmaznak meg, továbbá bizonyos feltételek bekövetkezése esetén kell az egyes szabályokat alkalmazni, amelyek be nem tartása bizonyos szankciókat vonhat maga után.

Természetesen a társadalomban a jogon kívül számos egyéb normarendszer is megjelenik, amelyek közül több is már a jog megjelenését megelőzően is létező, általános magatartásszabályokként létezett a korai társadalmakban. Ilyen normarendszerek például az erkölcs, a szokás, vagy éppen a vallási szabályok. A jog és az egyéb normarendszerek kapcsolódhatnak ugyan egymáshoz, sőt több esetben át is fedhetik egymást, de alapvetően eltérnek egymástól. Ennek alapja, hogy a jogon kívüli normarendszerekhez nem kapcsolódnak állami kényszereszközök, bár a jogi szabályozás elismerheti, sőt erősítheti egyes, jogon kívüli normarendszereknek (pl. a vallási szabályoknak) az érvényesülését. Fontos leszögezni azonban,

hogy a jog nem képes arra, hogy a mindennapok során felmerülő valamennyi élethelyzetre választ adjon. Az ilyen esetekben a szokásoknak vagy az erkölcsnek kiemelkedő jelentősége van.

A jog, mint szabályozás (mint norma) alapvetően állami szabályozás, így a jog léte minden esetben az államhoz, mint entitáshoz kapcsolódik, annak kialakulásával jön létre, és annak fejlődését követi. Ennek kapcsán kijelenthető, hogy az állam és a jog kapcsolata olyan szoros, hogy egymás nélkül egyik sem értelmezhető: állam nélkül nincs jog, jog nélkül nem beszélhetünk államról.

A jog sajátossága más társadalmi alrendszerekhez és normákhoz képest az, hogy minden esetben általános jellegű, mindenkire (vagyis a társadalom valamennyi tagjára) kötelező magatartási szabályt jelent, amelyet az állam alkot vagy elfogad, és biztosítja az így létrejött norma érvényesülését és betartását. A jog további sajátossága, hogy sajátos rendszere és fogalomkészlete van, sőt önálló intézményrendszerrel rendelkezik.

A jog, funkcióját tekintve, alapvetően kettős szerepet tölt be. Egyfelől a jogi szabályozás az államon belül, annak szereplői (a társadalom tagjai) közötti társadalmi rendezettség fenntartására irányul. Ezt nevezzük a jog szabályozó, normatív funkciójának. Másfelől a jog a hatalmi viszonyok megerősítését, érvényesítését is magában foglalja. Ez a jog politikai funkciója. Mindkét funkció feladata, hogy megteremtse és biztosítsa a társadalom rendezettségét és biztonságát, amelynek keretében megteremti a társadalom valamennyi tagja, így az állam (és szervei), az egyéb szervek, valamint az egyének közötti kapcsolatrendszer, ezáltal pedig az egész társadalom általános kereteit.

Ha a jog szabályozó funkcióját tekintjük elsődlegesnek, azt láthatjuk, hogy a jog egy olyan magatartási szabályrendszer, amely azt írja elő, hogy a társadalom tagjai hogyan viselkedjenek, miként járjanak el egy adott helyzetben: vagyis azt mondja meg, hogy mi az, amit az egyén megtehet, és mi az, ami tilos számára. Ezáltal a jog ahhoz nyújt segítséget, hogy a társadalom egyes tagjai egymás közötti érintkezésük, kapcsolatuk során elkerüljék a konfliktusokat, azok esetleges létrejötte esetén pedig „támpontokat” ad ahhoz, hogy milyen magatartást tanúsítsanak az adott szituációban.

A jognak ez a vetülete még alapvetően nem különbözteti meg a többi, társadalomban létező normarendszertől. A különbségtétel alapja az állam szerepe a normák megalkotásában és azok betartatásában. Míg ugyanis például az erkölcsi szabályok is magatartási szabályok, amelyek alapvető magatartásmintákat rögzítenek, azonban ezek szabályokat a társadalom egésze alkotja, annak egyes rétegeiben, vagy akár földrajzi egységenként változó tartalommal. A jog ezzel szemben minden esetben az állam által megalkotott magatartási szabályt jelent, amelyet az állam valamely (jogalkotási hatáskörrel felruházott) szerve alkot meg (meghatározott eljárási szabályok szerint), ezáltal ezen szabályok a társadalomban általános érvényűek lesznek mind tartalmukat, mind érvényesülésüket tekintve. Az állam szerep azonban nem csupán a jogi szabályok megalkotásában érhető tetten, hanem az egyes magatartási szabályok betartatásában is. Az állam erre hivatott szervei ellenőrzik a jogi normák betartását, és ennek elmaradása esetén a szabálysértést kikényszeríthetik és szankcionálhatják is.

Mindezek alapján a jogot a következőképpen definiálhatjuk:

A jog olyan magatartási szabályok (normák) összessége, amelyek keletkezése az államhoz (annak valamely szervéhez) kötődik, azokat az állam bocsátja ki, a társadalomban általánosan kötelezőek és érvényesülésüket az állami szervek végső soron kényszerrel biztosítják.

A JOGRENDSZER TAGOZÓDÁSA

A jogrendszer fogalma alatt lényegében egy konkrét állam jogszabályainak összességét, egységes rendszerét, azaz a teljes joganyagot értjük. Ennek alapján valamennyi ország önálló jogrendszerrel rendelkezik, amelynek egyes alkotóelemeit, a konkrét jogi normának az adott állam jogalkotó szervei hozták létre.

Amennyiben a fogalmat kiterjesztően értelmezzük, a jogrendszer része lesz továbbá a jog, mint tudomány által használt fogalmak összessége, továbbá a jogalkalmazók, elsősorban a bíróságok által kimunkált joggyakorlat is.

A jogszabályok az egységes jogrendszeren belül jogágakba rendeződnek. A csoportosítás alapja a szabályozás tárgyát képező társadalmi viszonyok egyneműsége, és ebből következően a szabályozás hasonló módja. Társadalmi viszonyoknak e tekintetben a társadalomban tagjai között létrejövő, valóságos kapcsolatokat tekintjük.

A jogrendszeren – mint hatályos joganyagon – belül a jogszabályok csoportosítása, megfelelő tagozódása jelentkezik. A különböző jogszabályok összefüggnek egymással, szorosan kapcsolódnak egymáshoz, s a modern jogrendszerekben jogágakra (jogszabálycsoportokra) tagozódnak. A jogágot, mint fogalmat ennek megfelelően úgy határozhatjuk meg, hogy az a jogszabályok minőségileg elkülönült, meghatározott struktúrával rendelkező olyan csoportja, amely sajátos tartalommal és módszerrel szabályozza az egyes jogalanyok (a társadalom szereplői) magatartását a társadalmi együttélés jogilag meghatározott körében. Más megfogalmazásban jogág alatt olyan szabályok összességét értjük, amelyek a szabályozás célját (tárgyát és módját) tekintve szerves egységet alkotnak.

Az egyes jogágak – felépítésüket tekintve – jogszabályok halmazaként határozhatók meg. Jogsabály alatt azon jogi normák összességét értjük, amelyek egy jogalkotói döntéssel jönnek létre. Ez lehet egy törvény, vagy egy rendelet, amely jogi normák, magatartási szabályok sokaságát tartalmazza.

Maga a jogi norma, mint a jog elemi alapegysége azt a konkrét magatartási szabályt jelenti, amelyekből az egyes jogszabályok felépülnek, más oldalról megközelítve, azt a követendő, konkrét szabályt tartalmazzák, amelyet az egyéneknek az adott társadalmi viszony keretében követniük kell.

A jogrendszer felépítését áttekintve visszatérünk a jogágakhoz, amelyeket a szabályozott életviszonyok (és az azok kereteit meghatározó jogszabályok alapján) két nagy csoportba sorolhatunk. E két alapvető csoport a közjogi és a magánjogi jogágak szerinti osztályozás.

A közjog a felek alá-fölé rendeltségén nyugszik, a közjogi testületnek egymáshoz, illetve az egyénekhez való viszonyát szabályozza a közérdek biztosítása céljából. Alapvető elhatároló ismérv, hogy a közjoghoz tartozó jogágaknál a jogviszony egyik alanya mindig az állam (illetve valamely szerve). A közjogi jogágak így főként a közhatalom kiépítését, fenntartását és gyakorlását szabályozzák. További fontos jellemzője az ide tartozó jogágaknak, hogy az adott életviszonyban részt vevők számára meglehetősen részletesen és pontosan határozzák meg azokat a szabályokat, amelyeket be kell tartaniuk.

A közjog legfontosabb területei alkotmányjog, a büntetőjog, a közigazgatási jog, a pénzügyi jog, a nemzetközi (köz)jog.

A közjoggal ellentétben a magánjog a jogviszonyban részt vevő felek egyenjogúságán és mellérendeltségén alapszik, célja a magánérdek biztosítása. Olyan életviszonyokat szabályozó

normák összessége, amelyek célja az egyes személyek magánérdekének biztosítása. Az ilyen életviszonyokban a részt vevő feleknek általában nagy a mozgástere, a jog ezekben az esetekben csak keretet határoz meg, amit a feleknek be kell tartaniuk.

A magánjog legfontosabb területei a polgári jog, a családi jog, a társasági jog.

Meg kell jegyezni, hogy nem mindegyik jogág sorolható be egyértelműen a fenti csoportokba, hanem vannak ún. vegyes jogágak is, amelyek esetében a jogágot alkotó jogszabályok szabályozási tárgya alapvetően az egyik jogág-csoportba sorolható, azonban jelentős mértékben tartalmaznak olyan előírásokat, amelyek a másik csoporthoz sorolhatóak.

Ilyen vegyes jogágnak tekintjük például az agrárjogot, vagy a környezeti jogot.

Más megközelítés szerint a jogágakra tagozódás mellett ismeretes a jogrendszernek:

- anyagi és
- alaki (eljárás) jogra történő felosztása is.

Az anyagi jog azoknak a jogi normáknak az összessége, amelyek meghatározzák a jogalanyok követendő magatartásának tartalmát (az ún. alanyi jogokat és az alanyi kötelezettségeket), míg az alaki (eljárás) jog az anyagi jog érvényesülését szolgálva eljárási rendet állapít meg az eljáró állami szervek és az állampolgárok számára, valamint meghatározza az anyagi jogszabályok kikényszerítésének módját.

A JOGFORRÁSOK

A jogforrás fogalmának kettős értelmezése ismert. Anyagi, vagy más néven belső jogforráson a jogalkotási hatáskörrel fölrüházott állami szerveket értjük, míg alaki, más szóhasználattal élve, külső jogforráson a jogszabály konkrét megjelenési formáját. Így pl. belső jogforrás lehet az Országgyűlés, mert jogalkotásra fölrüházott állami szerv. Ebben az esetben a külső jogforrás a törvény, mert az Országgyűlés által hozott jogszabály a törvény, és ez lesz a jogszabály megjelenési formája.

Az Alaptörvény meghatározza a jogalkotó szerveket, az általuk kibocsátott jogszabályok elnevezését és a jogforrási hierarchiát.

Az Alaptörvény T) cikk (2) bekezdése értelmében jogszabály:

- a törvény,
- a kormányrendelet,
- a miniszterelnöki rendelet,
- a miniszteri rendelet,
- a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete,
- az önálló szabályzó szerv vezetőjének rendelete,
- és az önkormányzati rendelet.

Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kibocsátott rendelete.

Lényeges kiemelni, hogy az Alaptörvény saját magát nem tekinti jogszabálynak, hanem azt deklarálja, hogy az alkotmány, mint a jogrendszer alapja [R cikk (1) bekezdés] valamennyi jogszabály fundamentuma.

A jogforrási rendszer összhangja és a jogbiztonság érdekében pontosan meg kell határozni a különböző jogszabályok egymáshoz való viszonyát. Ennek egyik lehetséges rendezési elve a jogforrási hierarchia, vagyis a különböző jogszabályok alá-, fölérendeltségi rendszerben történő elhelyezése.

Ennek a fő szabálya negatív értelemben az, hogy alacsonyabb szintű jogszabály nem ütközhet magasabb szintű jogszabállyal. A felsőbb szintű jogszabállyal ellentétes alacsonyabb szintű jogszabály alkotmányértő, tehát érvénytelen. A hierarchia elvéből pozitív értelemben pedig az következik, hogy a magasabb szintű jogszabályok módosíthatják, illetve hatályon kívül helyezhetik az alacsonyabb szintű jogszabályokat. A hierarchia nem minden jogforrás, csak azon jogszabályok között értelmezhető, amelyek ugyanazon tárgykörben jogosultak jogi szabályozást alkotni. Ahol a szabályozás tárgyköre a jogalkotó feladatköréből következően „foglalt” valamely szerv számára, ott fogalmilag kizárt a különböző szintű jogszabályok ütközése.

A fentiek mellett a hierarchia lényegi eleme, hogy a magasabb szinten lévő jogszabályok módosítása hatással van valamennyi alacsonyabb szinten elhelyezkedő szabályra, hiszen a hierarchiának biztosítania kell a jogrendszer egységességét és ellentmondás mentességét is.

A jogszabályok hierarchikus viszonyát ma az Alaptörvény [Magyarország Alaptörvénye] határozza meg, amely azt állapítja meg, hogy melyik jogszabály nem lehet ellentétes más jogszabályokkal.

A hierarchia csúcsán természetesen az Alaptörvény, mint alkotmány áll, vele más jogszabály nem állhat ellentétben.

Az Alaptörvény szerint:

- a Kormány rendelete törvénnyel nem lehet ellentétes [15. cikk (4) bekezdés],
- a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete törvénnyel nem lehet ellentétes [41. cikk (4) bekezdés],
- a Kormány tagjának rendelete törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes [18. cikk (3) bekezdés],
- az önálló szabályzó szerv vezetőjének rendelete törvénnyel, kormányrendelettel, miniszterelnöki rendelettel, miniszteri rendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes [23. cikk (4) bekezdés],
- az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes [32. cikk (3) bekezdés].

A hierarchiát az alábbi ábrán szemléltethetjük:

1. ábra: A jogforrási hierarchia felépítése

Minden jogalkotó szerv az Alaptörvényben szabályozott módon a hatalommegosztás rendszeréhez igazodó feladatkörében jogosult normák kibocsátására.

A JOGSZABÁLY ÉRVÉNYESSÉGE ÉS HATÁLYA

Egy jogszabály „életútját” tekintve alapvetően három szakaszt különböztethetünk meg: érvényesség, hatályosság és érvényesülés. Ezekhez, mintegy „nulladik” elemként kapcsolódik a jogszabály megalkotásának időszaka. Fontos kiemelni, hogy ezek a fogalmak valamennyi jogszabály esetében megjelennek.

Az érvényesség – általános értelemben véve – jogi hatás kifejtésére való alkalmasságot jelent. Egy adott jogszabály kizárólag abban az esetben válik jogi hatás kifejtésére alkalmassá, ha mindazon alapvető követelményeknek eleget tesz, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a jogszabály alkalmazható legyen. A jogszabályok érvényességének négy alapvető feltétele van, amelyek az alábbiak:

- a jogszabályt csak az arra feljogosított jogalkotó szerv alkothatja meg,
- a jogszabály alkotására vonatkozó általános és speciális eljárási szabályokat be kell tartani,
- a jogszabálynak illeszkednie kell a jogforrási hierarchiába,
- a jogszabályt megfelelő formában ki kell hirdetni.

Tekintettel arra, hogy a fenti feltételek konjunktívak, bármelyik követelmény elmaradása a jogszabály érvénytelenségét vonja maga után.

A jogalkotó szervnek az adott jogforrás kibocsátására jogosultnak kell lennie. Ez annyit tesz, hogy a jogszabály megalkotójának, létre hozójának jogalkotói hatáskörrel kell rendelkeznie. Jogalkotó hatáskör a magyar jogrendszerben csak az Alaptörvényből eredhet, így a jogalkotási hatáskörrel bíró személyek és szervek körét az alkotmányban kell keresnünk. Nem elégséges csupán annak vizsgálata, hogy az adott állami szerv általában rendelkezze jogalkotói hatáskörrel, hanem azt is meg kell vizsgálni, hogy az adott jogszabály megalkotására, és az adott tartalommal történő kibocsájtására a jogalkotó szervet az Alaptörvény fölhatalmazta. Az Alaptörvény taxatíve tartalmazza valamennyi jogalkotásra fölrüházott szervet (és személyt), amelyek (illetve akik) az alábbiak:

- az Országgyűlés [1. cikk (2) bekezdés a) és b) pont],

- a Kormány [15. cikk (3) bekezdés],
- a Magyar Nemzeti Bank elnöke [41. cikk (5) bekezdés],
- az önálló szabályozó szerv vezetője [23. cikk (4) bekezdés],
- a Kormány tagja [18. cikk (3) bekezdés],
- a helyi önkormányzat [32. cikk (1) bekezdés a) pont].

A jogalkotónak a jogszabály megalkotására vonatkozó eljárási rendet be kell tartania. Ez vonatkozik a jogalkotás kereteit általánosan meghatározó generális, valamint az adott jogszabály megalkotására vonatkozó speciális eljárási szabályokra egyaránt. Az általános eljárási szabályokat a jogalkotásról szóló törvény [2010. évi CXXX. tv.] tartalmazza, míg a speciális eljárási szabályokat a jogalkotó szerve, illetve annak működésére vonatkozó jogszabály, vagy jogszabálynak nem minősülő, ún. közjogi szervezetszabályozó eszköz (normatív utasítás vagy normatív határozat) tartalmazza. Például egy törvény megalkotására vonatkozó különös eljárási szabályokat a jogalkotási mellet az Országgyűlésről szóló törvény, valamint az egyes házszabályi rendelkezésekről szóló 10/2014. (II. 24.) OGY határozat, mint az Országgyűlés házszabályi rendelkezései állapítanak meg.

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy csak „a formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály” [9/1992. (I. 30.) AB határozat (ABH 1992, 59, 65.)], továbbá rögzítette, hogy „a jogbiztonság elve megköveteli, hogy a jogalkotás (...) ésszerű rendben történjék (...)” [8/2003. (III. 14.) AB határozat (ABK 2003. március, 90.)].

A jogszabálynak illeszkednie kell a jogforrási hierarchiába. A hierarchia szabályainak betartása a jogalkotó szervek feladata. Megsértésük alapul szolgál az adott jogi norma Alkotmánybíróság

általi megsemmisítéséhez is. Ebben a tekintetben a hierarchia sarkalatos elemeként meghatározott alá-fölrendeltségi viszony betartása mellett a jogszabályok által használt fogalmak koherenciáját is minden esetben figyelembe kell venni.

A jogszabályt az előírt módon ki kell hirdetni. A kihirdetés legfontosabb célja, hogy a jogszabály, és elsősorban annak tartalma a jogalkalmazók, és valamennyi egyén számára megismerhetővé váljon. Maga a jogalkotási folyamat a kihirdetéssel ér véget, a jogszabály ezzel válik formálisan érvényessé, az érintettekre nézve ettől az időponttól tekinthető létező szabálynak. Minden norma fogalmi eleme ugyanis az, hogy az érintettek számára hozzáférhető, megismerhető legyen, mivel a közzé nem tett, nem hozzáférhető és ezáltal meg nem ismerhető magatartási szabály követése senkitől sem várható el. Fontos kiemelni azonban, hogy ez nem jelenti azt, hogy a jogszabály megismertetéséről is gondoskodnia kellene a jogalkotó szervnek – csupán a megismerhetőség lehetőségét kell a lehető legegyszerűbb módon biztosítani. Lényeges rögzíteni továbbá azt, a már az ókori Rómában alkalmazott jogelvet, amely szerint a jog nem tudása nem mentesít (*ignorantia iuris neminem excusat*), vagyis senki sem hivatkozhat arra, hogy a szabályszerűen kihirdetett, vagyis nyilvánosságra hozott norma tartalmát nem ismerte.

A jogszabály hatálya a jogszabály alkalmazhatóságát jelenti. A fentiekben már kiemeltük, hogy csak érvényes jogszabály lehet hatályos, vagyis olyan jogszabály, amely betartása kötelező az egyének számára. A hatály további hangsúlyos eleme, hogy csak hatályos jogszabály állapíthat meg jogot és kötelességet, csak hatályos jogszabályokra hivatkozhatnak a jogalanyok és az állami szervek.

A jogszabály hatályosságát négyféle szempontból vizsgálhatjuk:

- időbeli hatály,
- területi hatály,
- alanyi hatály,
- tárgyi hatály.

Az időbeli hatály arra a kérdésre ad választ, hogy a jogszabályt mikortól lehet és kell, továbbá, hogy mely időszakban fennálló viszonyok esetében szükséges alkalmazni. A jogszabály hatályba lépésének időpontját vagy maga a jogszabály, vagy egy külön, ún. hatályba léptető jogszabály állapítja meg. A hatályba lépést többféle módon határozhatjuk meg. Ez lehet a kihirdetés napja, vagy az azt követő valahányadik nap (pl. 3. vagy 30.), de lehetséges az is, hogy a jogszabály egy pontosan meghatározott későbbi időpontban lép hatályba (pl. január 1. napján). A hatályba lépés egy jövőbeli feltétel bekövetkezéséhez is köthető, amelynek nem tudjuk előre a pontos időpontját (ilyen volt az Európai Unióhoz történő csatlakozás).

A jogbiztonság szempontjából nagyon fontos garanciális rendelkezés, hogy jogszabály a kihirdetést megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. Ezt nevezzük a visszamenőleges hatály tilalmának.

A hatályba lépésig a jogszabály érvényes ugyan, de nem lesz alkalmazható. A hatálybalépés időpontját minden esetben úgy kell meghatározni, hogy kellő idő maradjon a jogszabály alkalmazására történő felkészülésre.

A jogszabály akkor veszti hatályát, ha más jogszabály hatályon kívül helyezi, vagy ha a jogszabályban előre meghatározott határidő lejárt.

A területi hatály megmutatja, hogy a jogszabályt hol, melyik földrajzi térségben kell alkalmazni. Általában a jogszabályok nem térnek ki külön a területi hatályra, mert a központi jogszabályok az ország egész területén, az önkormányzati rendeletek pedig az adott település közigazgatási területén lesznek hatályosak. Ha ettől eltérő a központi jogszabály területi hatálya, akkor ezt minden esetben külön meghatározzák az adott jogszabályokban (pl. egy hátrányos helyzetű térséget szeretne a központi jogszabály kedvezményben részesíteni, vagy a részleges határzár magyar–horvát határon történő fenntartásáról szóló rendelet kizárólag ezen a meghatározott területen volt hatályos).

Az alanyi, vagy más néven személyi hatály arra a kérdésre ad választ, hogy kikre vonatkozik a jogszabály. Egy törvény vagy rendelet általában a személyi hatály meghatározásával kezdődik, hiszen így a jogalanyok már az elején eldönthetik, hogy rájuk nézve kötelezőek-e az adott jogszabály rendelkezései (pl. a Munka Törvénykönyvének 2. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a törvény hatálya a munkáltatóra, a munkavállalóra, a munkáltatói érdek-képviselői szervezetre, az üzemi tanácsra, valamint a szakszervezetre terjed ki).

A tárgyi hatály azt határozza meg, hogy milyen ügyekben kell az adott jogszabályt alkalmazni (pl. a munkavégzésre irányuló jogviszony esetén a munkáltató típusától függően alkalmazható a Munka Törvénykönyve, vagy a Közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény).

A JOGSZABÁLYOK JELÖLÉSE ÉS FELÉPÍTÉSE

A jogszabályokat – ahogy azt a fentiekben láthattuk – alapvetően két nagy csoportra, törvényekre és rendeletekre bonthatjuk. Ennek az egyes jogszabályok megjelölése szempontjából is jelentősége van, ugyanis a két csoporthoz tartozó egyes jogszabályokat különböző módon jelöljük meg.

A törvények számozása minden esetben római számmal történik, ami a kibocsátás évét követi. Emellett valamennyi törvénynek szöveges címe is van. A számozás egytől kezdődő, emelkedő számsor.

Pl. az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény.

Ezzel szemben a rendelet számozása arab számmal történik, amely megelőzi a megjelenés évét, illetve a kihirdetés dátumát. A rendelet fontos eleme ezen túl a kibocsátó személy vagy szerv megjelölése is.

Pl. a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet, vagy a közúti közlekedés szabályiról szóló 1/1975 (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet (KRESZ).

A jogszabályok legnagyobb szerkezeti egység a rész, amelyet a fejezet követ. A fejezetek címekre valamint alcímekre bomlanak, amelyek szakaszokból [amelynek jelölése § (paragrafus)] épülnek föl. Az egyes szakaszok bekezdésekből épülnek föl [amelyek jelölése zárójelben lévő arab számok (1), (2)]. A bekezdéseken belül pontokat [jelölése a), b), c)] és felsorolásokat [jelölése 1., 2.] különböztetünk meg.

A konkrét, követendő szabályt a fentiek alapján állapíthatjuk meg, de elképzelhető, hogy esetünkben kizárólag a mondat egy része lesz releváns. Ezt az ún. fordulat kifejezéssel jelöljük.

AZ ÁLLAMSZERVEZET ALAPJAI

Az állam lényegi eleme az állampolgárok közössége által képződő hatalom, amely a társadalomra vonatkozó döntések meghozatalának lehetőségét jelenti. Az államot értelmezhetjük komplex szervezetrendszerként, amelynek elemei (az állam szervei) az állam céljainak és feladatainak végrehajtására szervezik meg tevékenységüket.

AZ ÁLLAM SAJÁTOSSÁGAI:

- az állam történelmi kategória, az ősközösségi társadalom felbomlásának eredményeként, eltérő formákban jött létre,
- az állam léte objektív társadalmi jelenség, ami azt jelenti, hogy a társadalmi lét fennmaradásához a fejlődés meghatározott fokán szükség van az államra,
- az állam társadalmi rendeltetése a társadalmi feladatok, államcélok megvalósításával érvényesülnek,
- az állam a néptől és társadalomtól formailag elkülönült közhatalom, azaz a munkamegosztás sajátos és elkülönült ágát képezi, amely külső és belső szuverenitással, főhatalommal bír.

AZ ÁLLAM FELADATAI KÖZÉ TARTOZIK:

- a társadalmi közös ügyek intézése, a társadalmi stabilitás fenntartása, az emberek társadalmi együttéléséből szükségszerűen fakadó konfliktusok feloldása és rendezése,

- az állam külső, védelmi feladatkörében eljárva védi lakosságát, területét a külső fenyegetésekkel, támadásokkal szemben,
- a gazdasági funkció keretében az állam részt vesz a gazdaság fejlődéséhez szükséges intézmények megteremtésében (pl. pénzügyi intézmények), az infrastruktúra fejlesztésében (pl. úthálózat, közlekedés), biztosítja a társadalmi közös feladatok ellátásához szükséges pénzügyi feltételeket (pl. adók beszedése),
- a szociális funkció keretében gondoskodik a rászorultak segítéséről,
- az állam az oktatási és kulturális feladatokat is ellátja. Létrehozza az ehhez szükséges intézményeket, biztosítja a működtetéshez szükséges forrásokat. Ezen feladatokat nem csak az állam láthatja el, hanem jelentős szerepet kapnak a különböző társadalmi szervezetek, egyesületek, egyházak is, de alapvetően ez is állami feladat.

A HATALMI ÁGAK ELVÁLASZTÁSÁNAK ELVE

A feudális abszolutizmus államával szemben fogalmazódott meg először az alkotmányos állam követelménye. A polgári felvilágosodás hirdette meg a harcot az uralkodó kezében koncentrálódó korlátlan hatalommal szemben, és ebben az időben jelentek meg a hatalommegosztás és a hatalmi ágak szétválasztásának fogalmai is.

Ez utóbbi a hatalom koncentrációjának megakadályozásának eszközeként az állami főhatalom legfontosabb funkcióinak meghatározását és elválasztását, különböző állami szervekre történő szétosztását, és az ezek közötti kölcsönös ellenőrzést és egyensúlyban tartást jelenti

A hatalom egy kézben történő koncentrációjának kedvezőtlen következményeire már *Arisztotelész* is felhívta a figyelmet *Politika* című művében, amelyben az állami hatalmat a magisztrátusok és az igazságszolgáltatás szerve között osztotta szét.

Magának a modern értelemben vett elméletnek az első kidolgozója az angol *John Locke* volt, aki szerint az állam által gyakorolt hatalmat az emberi szabadság megóvása érdekében egymástól elválasztott szervezetekre kell bízni. Két értekezés a polgári kormányzatról Című munkájában kifejtette, hogy a társadalommá szerveződő emberek nem adtak fölhatalmazást egy korlátlan államhatalom létrehozására, hanem egy ún. társadalmi szerződés keretében állapodtak meg a hatalomgyakorlás mikéntjéről. Elmélete szerint a legfőbb hatalom a törvényhozó hatalom, amely mellett a végrehajtó és a föderatív hatalmi ágat nevezte még meg.

A francia, *Montesquieu (Charles-Louis de Secondat)* ezt az elméletet fejlesztette tovább, és ezzel összefüggésben fogalmazta meg a hatalom megosztásának gondolatát *A törvények szelleméről* című munkájában. Szerinte az állam működése során háromféle hatalom létezik:

- törvényhozó hatalom,
- végrehajtó hatalom, és a
- bírói hatalom.

Montesquieu szerint az önkényuralom kialakulását akkor lehet megelőzni, ha a három hatalmi ágat szétválasztják egymástól³. Ezt még kiegészítette azzal, hogy nem elegendő a hatalmi ágakat elkülöníteni egymástól, hanem ezek egyensúlyára kell törekedni. Az állam működésében részt vevő egyes, bizonyos (rá ruházott) hatalmat gyakorló szervezetek

---

³ „Hogy a hatalommal ne lehessen visszaélni, ahhoz az kell, hogy a dolgok helyes elrendezése folytán a hatalom szabjon határt a hatalomnak” (Montesquieu: *A törvények szelleméről*, Osiris-Attraktor Kiadó, Bp., 2000, 248. p.).

működését úgy kell szabályozni, hogy azok kölcsönösen ellenőrizhessék egymást, és ne fordulhasson elő, hogy az egyik hatalmi ág túlzott szerephez jut a többi hatalmi ág rovására..

A hatalmi ágak elválasztásának elmélete a modern társadalmak egyik alapvető szabályozási elvévé vált. Az elv érvényesülésére épített alkotmányos szabályok garantálják ugyanis, hogy ne alakulhasson ki diktatórikus hatalomgyakorlás. Nem szabad lehetővé tenni a hatalom egy személyben vagy testületben való összpontosulását, mert ez a hatalommal való visszaéléshez vezethet.

Napjainkban a klasszikus hatalmi ágak szétválasztása mellett egyéb biztosítékok is léteznek a hatalomkoncentráció elkerülésére. Ezek közé tartoznak pl. a XX. század első felében megjelenő alkotmánybíróságok, vagy a média. Bár az írott, illetve az elektronikus sajtó a szó hagyományos értelmében nem gyakorol hatalmat, kétségtelen, hogy főként a XXI. században jelentős közvélemény-formáló szerepe van, és ennek hatásaként döntésbefolyásoló szerepet is játszik. Mindez a tömegkommunikációban résztvevők felelősségét jelentősen megnöveli.

A hatalommegosztás másik megközelítése a központi hatalom és a helyi önkormányzatok közötti kapcsolatrendszerrel jelenti. Minél szélesebb az önkormányzatok döntési hatásköre, annál jelentősebb ellensúlyt képeznek a központi hatalommal szemben.

ÁLLAMFORMA, KORMÁNYFORMA

ÁLLAMFORMA

Az államforma az államfői hatalom eredetére választ adó fogalom.

Az államforma fogalma egy az adott állam politikai berendezkedését is meghatározza azzal, hogy rögzíti: az országban ki gyakorolja az államfői hatalmat. Alapvetően két kategóriáját különböztetjük meg: a monarchiát (pl. királyt, herceget, császárt, stb.), valamint egy választott személy (esetleg személyek által alkotott testület) által megtestesített államfői funkciót.

Az államfő, legyen az monarcha vagy köztársasági elnök, országonként eltérő jogosítványokkal rendelkezhet.

Napjainkban Európában az Egyesült Királyság, Hollandia, Belgium, Dánia, Liechtenstein, Luxemburg, Monaco, Norvégia Spanyolország és Svédország tartotta meg a monarchikus államformát, míg Európán kívül Japán, Marokkó, Szaúd-Arábia vagy Thaiföld emelhető ki az államok sorából.

A MONARCHIA

Az államfői tisztséget egy személy gyakorolja (a monarcha), aki hatalmát örökléssel vagy választással szerzi meg és haláláig uralkodik.

1. Abszolút monarchia:

ha az uralkodó korlátlan hatalommal rendelkezik pl.: Egyesült Arab Emírségek, Katar, Vatikán.

2. Alkotmányos monarchia:

Az uralkodó jogai az alkotmány által korlátozottak és az alkotmány által rögzítettek – a király uralkodik, de nem kormányoz. Először Angliában jött létre, Magyarországon 1848-ban, majd 1867-ben a kiegyezés után alakult ki. Pl.: Liechtenstein, Marokkó, Monaco.

3. Parlamentáris monarchia:

Az uralkodó a parlamentnek alárendelten működik, államfőként. Elsősorban protokolláris szerepe van (jelképes, nincs jelentős jogköre). Pl.: Egyesült Királyság, Ausztrália, Spanyolország

---

KORMÁNYFORMA

A kormányforma a hatalommegosztás rendszerében arra a kérdésre ad választ, hogy milyen kapcsolatban áll egymással a törvényhozó és a végrehajtó hatalom, ezen belül is elsősorban arra, hogy függ-e a végrehajtó hatalom gyakorlása a törvényhozástól, tartozik-e annak felelősséggel a döntéseiért.

E megközelítésben három tipikus kormányformával találkozhatunk:

4. A *prezidenciális* rendszerben (amelynek legismertebb példája az USA) az államfő és a kormányfő személye azonos, a két tisztség nem válik el egymástól. E berendezkedés meghatározó jellemzője, hogy a végrehajtó hatalom kizárólag az elnök kezében van, azt szabadon alakítja, a törvényhozással szemben pedig politikai felelősséget nem visel (azaz nem szükséges folyamatosan bírnia a többség bizalmát, hiszen a törvényhozó kamarák nem tudják elmozdítani mielőtt megbízatásának határozott időtartama lejárna).

5. A *parlamentáris* rendszerben általános, hogy az államfői és a kormányfői tiszteit elkülönül. A Kormány működése a többségi elvre épül, a Kormány politikai felelősséggel tartozik a parlamentnek. Ez azt jelenti, hogy a parlament és a kormány soha nem választható el teljesen egymástól, hanem az a meghatározó, hogy közöttük egyfajta hatalommegosztás működik.

A parlamentáris kormányforma különböző altípusai épp ennek a hatalommegosztásnak a mikéntjében térnek el egymástól. Az *angol típusú* (másképp *westminsteri* parlamentarizmus) miniszterelnöki vagy kabinetrendszer a végrehajtásnak a parlament feletti erős dominanciájára épül, amelyben a kormány a miniszterelnök (prime minister) meghatározó szerepével működő, kollegiális és szolidáris testület, a *pártok által uralt parlamenti rendszer* (ilyen pl. a német berendezkedés) egyfajta kiegyensúlyozott középút, míg a *francia típusú* (másképp: *koalíciós*) *parlamentarizmus* (amely a III. és a IV. francia köztársaság időszakára volt jellemző) a parlament túlhatalmát mutatja, amelyben alig állítható, hogy valóban a Kormány kormányozna (az pedig különösen nem, hogy a miniszterelnöknek volna kormánya, hiszen a Kormány személyi összetételét sem ő, hanem a parlamentben koalícióra lépő pártok határozzák meg).

6. A *félprezidenciális* rendszerben (amilyen a jelenlegi, az V. köztársaságban működő francia berendezkedés) a duális végrehajtó hatalom a meghatározó, de azzal, hogy a végrehajtó hatalom működését alapvetően az államfő határozza meg, aki politikailag nem a parlamentnek, hanem a választópolgároknak felelős. A miniszterelnök és a végrehajtó hatalom ugyanakkor felelősséggel tartozik a parlamentnek, és bírnia kell a többség bizalmát is.

Magyarország államberendezkedése a parlamentáris kormányformát valósítja meg, azaz az 1848-ban követelt „felelős ministerium” a parlament által számonkérhető, és tartósan nem működhet a többség támogatása hiányában. Jóllehet, elfogadható, hogy a mai magyar alkotmányos berendezkedésben ez a felelősség pusztán mítosz, hiszen a parlament a modern államban, a hatalommegosztásra épülő demokratikus berendezkedés követelményei miatt soha nincs abban a helyzetben, hogy valódi felelősséget érvényesíthessen a Kormánnyal szemben, és a Kormány is arra törekszik, hogy döntéseit mind kevésbé „akadályozza” a törvényhozás, a miniszteri (helyesebben: miniszterelnöki vagy kormányzati) felelősség a magyar alkotmányos berendezkedésben fennálló és szükségképpen működő intézménye.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS

Az Alaptörvény meghatározása szerint a legfőbb népképviselői szerv hazánkban az Országgyűlés [1. cikk (1) bekezdés], továbbá az Országgyűlésről szóló törvény [2012. évi XXXVI. tv. preambuluma] alapján a legfontosabb alkotmányos intézmény, amely a népszuverenitás letéteményese. A hatalmi ágak elválasztásának elve alapján az Országgyűlés a törvényhozó hatalmi ágnak felel meg.

Az Országgyűlésnek, vagyis a magyar parlamentnek jelenleg 199 tagja van. A képviselők közül 106 egyéni választókerületből, 93 pedig országos listáról kerül megválasztásra a négyévenként megtartott általános választásokon.

Az országgyűlési képviselők megválasztásakor négy alapelv érvényesül, amelyek a demokratikus választások alapvető ismérvei: a választás általános, egyenlő, közvetlen és titkos.

Általános, mert alapvetően minden nagykorú magyar állampolgár rendelkezik választójoggal, vagyis részt vehet az országgyűlési képviselők választásán. Ez alól kivételt csak azok az állampolgárok képeznek, akiket a bíróság bűncselekmény elkövetése vagy a belátási képesség korlátozottsága miatt a választójogból kizárt.

Egyenlő, mert valamennyi – választójoggal rendelkező – állampolgárnak ugyanannyi, jelen esetben kettő szavazata van (egy az egyéni jelöltre, és egy a pártok listáira), és a szavazatok azonos értékűek.

Közvetlen, mivel a választópolgárok közvetlenül a jelöltekre vagy a listára szavazhatnak.

Titkos, annak érdekében, hogy a választópolgár és leadott szavazata ne legyen összekapcsolható. A titkosságnak szigorú törvényi garanciái vannak, tekintettel arra, hogy ez adja meg a rendszernek az alapvető demokratikus legitimitását, és biztosítja a választók szabad, következmények nélküli akaratnyilvánítását.

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK JOGÁLLÁSA

A képviselők úgynevezett szabad mandátummal rendelkeznek. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a képviselőket tevékenységük ellátása során semmilyen utasítás nem köti, sem a parlamenti frakciójuk határozatai, sem a pártjuk politikai döntései nem befolyásolhatják döntéseiket, munkájuk során kizárólag a köz érdekét tarthatják szem előtt. A szabad mandátum másik lényegi eleme, hogy a képviselő visszahívása nem lehetséges. A képviselőt az országgyűlésbe bejuttató választópolgárok így legfeljebb négy év múlva – az újabb általános választások során – fejezhetik ki véleményüket a képviselő tevékenységével kapcsolatban, vagyis a mandátum megszerzését követően a képviselő jogilag elválik a választóktól, illetve pártjától is. Fontos továbbá, hogy az országgyűlési képviselők jogai és kötelezettségei –megválasztásuk módjától függetlenül – egyenlők [4. cikk (1) bekezdés].

A képviselői jogállás egyik legrégebbi intézménye a mentelmi jog, amely történetileg egy a parlament, mint intézmény védelmére kialakított jogintézmény, ezáltal a képviselői függetlenség legfontosabb biztosítója is. A mentelmi jognak két ága a felelőtlenség és a sérthetlenség.

A felelőtlenség, más néven immunitás a képviselői szólásszabadság elsődleges biztosítója. Lényege, hogy a képviselő bíróság vagy más hatóság előtt nem vonható felelősségre leadott

szavazata, továbbá a képviselői megbízatásának gyakorlása során a képviselői megbízatásával összefüggésben általa közölt tény vagy vélemény miatt [OGY tv. 73. § (1)-(2) bekezdések]. Ki kell emelni, hogy a felsoroltak nem vonatkoznak a képviselő polgári jogi felelősségére és a törvényben felsorolt bűncselekményekre (pl. a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása vagy minősített adattal visszaélés). Az immunitás a képviselőt megbízatásának ideje alatt és azt követően is megilleti.

A sérthetlenség, más szóval inviolabilitás azt jelenti, hogy a képviselőt csak bűncselekmény elkövetésének tettenérésekor lehet őrizetbe venni vagy vele szemben más büntetőeljárás-jogi kényszerintézkedést alkalmazni, továbbá szabálysértés elkövetésének tettenérésekor lehet szabálysértési őrizetbe venni vagy vele szemben más szabálysértési kényszerintézkedést alkalmazni [OGY tv. 74. § (2) bekezdés]. Ide tartozik az is, hogy a képviselő ellen csak az Országgyűlés előzetes hozzájárulásával lehet szabálysértési vagy büntetőeljárást indítani. A hozzájárulásra – vagyis a képviselő mentelmi jogának felfüggesztésére – irányuló indítványt a legfőbb ügyész vagy a bíróság terjeszti a parlament elé. A döntést megelőzően a konkrét ügyet a Mentelmi Bizottság vizsgálja meg, amelynek javaslatának meghallgatása – és az érintett képviselő meghallgatása – után szavaz az Országgyűlés a mentelmi jog felfüggesztéséről. A sérthetlenség a képviselőt kizárólag mandátuma fennállása alatt illeti meg, így legfontosabb célja a képviselő munkájának, és ezáltal magának a parlamentnek a befolyásmentes működésének biztosítása.

A mentelmi jogról a képviselő – szabálysértési ügy kivételével – nem mondhat le [OGY tv. 78. §], legfeljebb kérheti az Országgyűlést annak felfüggesztésére. Fontos továbbá, hogy a mentelmi jog felfüggesztése kizárólag az adott ügyre vonatkozik, kizárólag annak keretében van tehát lehetőség a büntető- vagy szabálysértési eljárás lefolytatására a képviselővel szemben.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS SZERVEZETE

Az országgyűlési képviselők – a parlament munkájának hatékonyabbá tétele érdekében – szakmai és politikai alapon létrehozott csoportokban végzik munkájukat.

Az Országgyűlés állandó, eseti és vizsgálóbizottságokat hozhat létre saját tagjai sorából.

Az állandó bizottságok az Országgyűlés kezdeményező, véleményező, javaslattevő, törvényben és a Hárszabályban meghatározott esetekben üggyöntő, valamint a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szervei. Bármely szakmai üggyör tekintetében lehetőség van bizottság alakítására, azonban az Országgyűlésről szóló törvény kötelező jelleggel előírja a mentelmi üggyekkel, az alkotmányügyi kérdésekkel, a költségvetéssel, a külüggyekkel, a honvédelemmel, az európai uniós üggyekkel, a nemzetbiztonsággal továbbá a nemzetpolitikával foglalkozó bizottságok létrehozását. Jelenleg 14 állandó bizottságban végeznek munkát a képviselők, amelyek összetétele leképezi a parlamentben fennálló mandátumarányokat. Ez alól csak a Mentelmi Bizottság képez kivételt, amely ún. paritásos bizottság, vagyis a kormánypárti és az ellenzéki képviselők száma megegyezik.

Az állandó bizottságok között speciális szerepet tölt be a Törvényalkotási és Magyarországi nemzetiségek Bizottsága, az állandó bizottságoktól eltérő, sajátos feladatokat látnak el.

Az Országgyűlés eseti bizottságot az azt létrehozó határozatban megjelölt, jellemzően valamely aktuális üggy intézése érdekében hoz létre, meghatározott időtartamra. Ilyen üggy volt például a korábbi ciklusokban a nemzeti lovas program előkészítése, a parlaggfü-mentesség előmozdítása, vagy az új alkotmány előkészítése.

Az Országgyűlés bármely, az Országgyűlés ellenőrzési feladatkörében felmerülő, közérdekű, interpellációval, kérdéssel (azonnali kérdéssel) nem tisztázható ügy megvizsgálására vizsgálóbizottságot hozhat létre. Ilyen bizottság volt a korábbi ciklusokban pl. az egykori olajügyeket felderítő bizottság működése.

A képviselők politikai alapon az egyes képviselőcsoportokban, vagy más néven frakciókban végzik munkájukat. A frakcióalakítás elsődleges célja a képviselők országgyűlési tevékenységének összehangolása, ezáltal a frakciók a parlamenti munka alapintézményei, a választói akarat alapvető parlamenti leképeződései.

Valamennyi képviselő joga, hogy egy képviselőcsoportba belépjen, és annak munkájában részt vegyen. A képviselők egyszerre csak egy frakciónak lehetnek tagjai. A képviselő a frakcióból kiléphet, és a frakció is dönthet úgy, hogy valamely tagját kizárja. A kilépett vagy kizárt képviselő függetlenné válik, és hat hónap elteltével bármely képviselőcsoporthoz csatlakozhat.

A jelenlegi Országgyűlésben 7 frakció működik, amelyből kettő kormánypárti (a Fidesz és a KDNP), öt pedig ellenzéki (Jobbik, MSZP, DK, LMP, PM).

AZ ORSZÁGGYŰLÉS TISZTSÉGVISELŐI

A tisztségviselők között az Alaptörvény és az Országgyűlésről szóló törvény az elnököt, az alelnököket, a háznyagot valamint a jegyzőket nevezi meg. A tisztségviselőket az Országgyűlés alakuló ülésén választja meg tagjai sorából.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS HATÁSKÖREI

Az Alaptörvény értelmében az Országgyűlés feladatait alapvetően öt nagy csoportba sorolhatjuk:

1. törvényalkotás: ennek keretében elfogadja az Alaptörvényt és törvényeket alkot [1. cikk (2) bekezdés a)-b) pontok],
2. ellenőrzi a Kormány és más állami szervek tevékenységét [7 cikk (1) és (2) bekezdés],
3. személyi döntéseket hoz: megválasztja a miniszterelnököt, a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait és elnökét, a Kúria elnökét, a Közigazgatási Felsőbíróság elnökét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit, valamint az Állami Számvevőszék elnökét [1 cikk (2) bekezdés e)-f) pontok],
4. elfogadja a központi költségvetést, és jóváhagyja annak végrehajtását [1 cikk (2) bekezdés c) pont],
5. egyéb, az Alaptörvény által rögzített feladat-és hatásköröket gyakorol (például felosztatja az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet, közkegyelmet gyakorol, hadiállapot kinyilvánításáról és békekötésről határoz, stb.)

---

1. A TÖRVÉNYALKOTÁS

Az Országgyűlés legfontosabb feladatköre a törvények, köztük az Alaptörvény megalkotása. Törvényt alapvetően bármilyen témában kibocsájthat az Országgyűlés, az Alaptörvény azonban több olyan tárgykört is rögzít, amelyben a parlamentnek kötelező

törvényt alkotnia. Ide tartozik például az állampolgársággal vagy az alapjogokkal szoros kapcsolatban álló társadalmi viszonyok [személyes adatok védelme, vagy a szólásszabadság]).

A törvényeknek két alapvető típusát lehet megkülönböztetni. Fontos rögzíteni azonban, hogy ez a tipizálás kizárólag technikai jellegű, amelynek alapja az adott törvény elfogadásához szükséges szavazatok száma, így az egyes törvénytípusok a jogforrási hierarchia azonos fokán helyezkednek el. A törvények többsége ún. „egyszerű” törvény, amelynek elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők több, mint felének szavazata szükséges [5. cikk (6) bekezdés]. Az Alaptörvényben megjelölt tárgykörök esetében azonban minősített többségre van szükség: ezek az ún. sarkalatos törvények, amelyek a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával fogadhatóak el [T cikk (4) bekezdés]. Az Alaptörvény elfogadásához vagy az Alaptörvény módosításához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges [S cikk (2) bekezdés], tehát esetben valamennyi képviselőt, és nem csupán a jelenlévő képviselőket kell alapul venni.

Törvény elfogadását a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság vagy országgyűlési képviselő kezdeményezhet [6. cikk (1) bekezdés].

---

2. AZ ELLENŐRZÉS

Az Országgyűlés ellenőrzési funkciója legfőbb eleme a Kormány, mint a végrehajtó hatalom központi szerve tevékenységének ellenőrzése. Tágabb értelemben a parlament jogosult valamennyi, a közhatalom gyakorlásában részt vevő szerv munkájának ellenőrzésére.

Az ellenőrző hatáskör lényege, hogy a képviselők munkájuk során információkat szerezhetnek be az ellenőrzött szervtől, amelyek révén azt vizsgálhatják, hogy az adott szerv működése megfelel-e az általánosan elfogadott, jogállami demokratikus szabályoknak, továbbá hogy munkáját a rá vonatkozó jogszabályi keretek között végzi-e. Az ellenőrzés ebben az esetben kizárólag politikai felelősséget állapíthat meg, amennyiben károkozás vagy bűncselekmény gyanúja merül fel, a jogi felelősségre vonás a bíróságok hatáskörébe tartozik.

Az ellenőrzésre sor kerülhet az írásban, valamint szóban Országgyűlés ülésén (a plénum előtt), bizottsági üléseken, továbbá az egyes szakosított szervek által (a legfontosabb ilyen szerv az Állami Számvevőszék).

A parlament ülésén történő ellenőrzés elsődleges eszközei az interpelláció, a kérdés. Lényegét tekintve az interpelláció is egy kérdés, azonban az Alaptörvény ennek a kérdésformának a föltételét kizárólag a Kormány és tagjai irányában teszi lehetővé a képviselők számára [7. cikk (2) bekezdés]. Kérdést a képviselők a Kormány tagjai mellett az alapvető jogok biztosához, az Állami Számvevőszék elnökéhez, a legfőbb ügyészhez és a Magyar Nemzeti Bank elnökéhez is intézhetnek az országgyűlési képviselők a feladatkörükhöz tartozó bármely ügyben [7. cikk (1)-(2) bekezdések], akár szóban, akár írásban.

Az interpelláció azért kiemelten fontos ellenőrzési eszköz, mert a feltett kérdésre az interpellátnak kötelező választ adnia, a képviselő pedig eldöntheti, hogy elfogadja-e a választ vagy sem. Ez utóbbi esetben a Ház határoz, elutasítás esetén pedig egy parlamenti szakbizottság fog a továbbiakban az ügygel foglalkozni [OGY tv. 42. § (7) bekezdés].

A kérdés esetében a kérdező nem dönthet a válasz elfogadásáról, viszonzválaszra sem jogosult. A kérdés egy speciális formája az ún. azonnali kérdések órájában feltett kérdés, amely esetben a képviselőnek és a megkérdezettnek is egyperces viszonzválaszra van joga. Utolsóként a megkérdezettet illeti meg a felszólalás joga [Házszabály 126. § (3) bekezdés], amikor kifejtheti álláspontját a kérdezett által adott válaszról.

A beszámoló rendszeres jelentéstételt jelent, amikor is a beszámolóra kötelezett szerv (pl. a legfőbb ügyész, a Kúria elnöke vagy a Magyar Tudományos Akadémia elnöke) ismerteti az Országgyűléssel az adott szerv (általában utóbbi egy éves) tevékenységét. A beszámolót vita követi, amiről szavaznak a képviselők.

A plénum előtti ellenőrzés további típusa a politikai vita, amely esetében meg kell jegyezni, hogy annak lefolytatását a Kormány is kezdeményezheti. A politikai vita során a képviselők egy átfogó politikai kérdésben tartanak vitát, ahol a Kormány is ismerteti a tárgykörben képviselt álláspontját.

A bizottsági ülésen történő ellenőrzésnek két alapvető típusa van. Az Országgyűlés bizottságai a minisztert kinevezése előtt, majd kinevezését követően évente meghallgatja programjáról, illetve tevékenységéről. A bizottsági ellenőrzés másik köre az ún. vizsgálóbizottságok működése, amelyek létrehozására egy konkrét ügy megvizsgálása, esetleges felderítése miatt lehet indokolt.

---

3. A SZEMÉLYI DÖNTÉSEK

Az Országgyűlés szerepe kiemelt egyes közjogi tisztséget betöltő személyek, illetve országos szervek vezetőinek megválasztása tekintetében. A képviselők választják meg az Alaptörvényben rögzített tisztséget betöltő személyeket, továbbá az Országgyűlés tisztségviselőit is [5. cikk (2) bekezdés]. A legtöbb esetben a személyi döntések meghozatala során a képviselők kétharmadának szavazatára van szükség. Ez alól a legfontosabb kivétel az Országgyűlés tisztségviselőiről és a miniszterelnökről döntő határozathozatal, amely esetekben elegendő az egyszerű többség.

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK

Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és örökdik az államszervezet demokratikus működése felett [9. cikk (1) bekezdés]. A köztársasági elnök továbbá a Magyar Honvédség főparancsnoka is. A tisztséget jelenleg – 2012 óta – Áder János tölti be.

A köztársasági elnök intézményét a rendszerváltáskor, az 1989-es alkotmánymódosítás helyezte vissza a magyar államszervezetbe. Az államszocialista rendszerben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, mint kollektív államfői testület működött, amelynek elnöke feleltethető meg a mai államfő személyének. A magyar köztársasági elnök – német mintára – ún. „közepesen gyenge elnök”. Az államfő egyik hatalmi ágat sem képviseli, így nem része a végrehajtó hatalomnak sem, döntéshozó szerepe – rendes körülmények között – minimális, szerepe az Országgyűlés és a Kormány közötti egyensúly megteremtése.

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK MEGVÁLASZTÁSA

A köztársasági elnököt az Országgyűlés választja meg öt évre (közvetett választás) [10. cikk (1) bekezdés], tisztségében legfeljebb egyszer újraválasztható. Államfővé választható minden magyar állampolgár, aki a 35. életévét betöltötte [10 cikk (2) bekezdés]. A választást jelölés előzi meg, amelyhez a képviselők legalább egyötödének (vagyis minimum 40 képviselőnek) az írásbeli ajánlása szükséges [11. cikk (1)-(2) bekezdés]. A választás titkos szavazással történik. Az első fordulóban az a jelölt kerül megválasztásra, aki a képviselők szavazatainak kétharmadát elnyeri. Ha ezt az arányt egyik jelölt sem éri el, új szavazást kell tartani. A második fordulóban már csak a két legtöbb szavazatot kapott jelöltre lehet szavazni. Az újabb szavazás alapján

megválasztott köztársasági elnöknek azt kell tekinteni, aki – tekintet nélkül a szavazásban résztvevők számára – a legtöbb érvényes szavazatot kapta [11. cikk (3)-(4) bekezdés].

A köztársasági elnök megbízása öt évre szól. Az elnöki megbízatás az alábbi esetekben szűnik meg [12. cikk (3) bekezdés]:

- az elnöki ciklus lejártával,
- az államfő halálával,
- ha feladatköreinek ellátására kilencven napot meghaladó időn át képtelen (ebben az esetben a 91. napon a megbízatás automatikusan megszűnik),
- a megválasztáshoz szükséges feltételek már nem állnak fenn. (tekintettel arra, hogy az Alaptörvény egyedül a magyar állampolgárság meglétéhez és a 35. életév betöltéséhez köti a tisztség betöltését, ez gyakorlatilag a magyar állampolgárság megszűnésekor lehetséges),
- összeférhetlenség kimondásával (az államfőre szigorú összeférhetlenségi szabályok vonatkoznak: más kereső foglalkozást nem folytathat, és egyéb tevékenységéért – a szerzői jogi védelem alá eső tevékenységet kivéve – díjazást nem fogadhat el. Ennek megsértése esetén az Országgyűlés kimondhatja az összeférhetlenséget, ami az elnöki megbízatást megszüntetését eredményezi),
- lemondással,
- a tisztségtől való megfosztással (az elnök akkor fosztható meg hivatalától, ha szándékosan megsérti az Alaptörvényt, vagy tisztsége gyakorlásával összefüggésben valamely más törvényt, illetve amennyiben szándékos bűncselekményt követ el. Az ún. megfosztási eljárást az Országgyűlés kezdeményezésére az Alkotmánybíróság folytatja le).

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK FELADATAI

Az államfő alapvetően felelőtlen, azaz nem visel politikai felelősséget legtöbb hatáskörének gyakorlása során, ezért a legtöbb döntéséhez a Kormány valamely tagjának ellenjegyzésére van szükség.

Az Alaptörvény értelmében a köztársasági elnöknek – például – a következő hatáskörök gyakorlásához van szüksége ellenjegyzésre [9. cikk (4) bekezdés]:

- nemzetközi szerződések megkötése (azok kötelező hatályának elismerése),
- nagykövetek és követek megbízása és fogadása,
- egy személyi döntések meghozatala (pl. miniszterek, a Magyar Nemzeti Bank elnökének és az önálló szabályozó szervek vezetőinek, tábornokoknak, továbbá az egyetemi tanárok kinevezése, egyetemek rektorainak megbízása),
- kitüntetések, díjak, címek adományozása,
- egyéni kegyelem gyakorlása,
- állampolgársági ügyekben történő döntés (annak megszerzése és megszűnése).

ELLENJEGYZÉS NÉLKÜL GYAKOROLHATÓ HATÁSKÖREI TÖBBEK KÖZÖTT [9. CIKK (3) BEKEZDÉS]:

- képviseli Magyarországot,
- kitűzi az országgyűlési, a helyi önkormányzati, valamint az európai parlamenti választások időpontját,
- kinevezi a hivatásos bírákat,

- javaslatot tesz az Országgyűlésnek a Kúria elnöke, a Közigazgatási Felsőbíróság elnöke, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére,

---

AZ ORSZÁGGYŰLÉSSEL KAPCSOLATOS HATÁSKÖREI (SZINTÉN NINCS SZÜKSÉG MINISZTERI ELLENJEGYZÉSRE):

- összehívja az Országgyűlés alakuló ülését,
- részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés és annak bizottságainak ülésein,
- törvényt illetve országos népszavazást kezdeményezhet,
- a köztársasági elnök – az új választások kitűzésével egyidejűleg – feloszlathatja az Országgyűlést, ha a Kormány megbízatásának megszűnése esetén a köztársasági elnök által miniszterelnöknek javasolt személyt a parlament negyven napon belül nem választja meg, továbbá ha az Országgyűlés az ország adott évre vonatkozó költségvetését március 31. napjáig nem fogadja el. Az új általános választásokat a feloszlástól számított kilencven napon belül meg kell tartani,
- aláírja a törvényeket és gondoskodik azok kihirdetéséről. A köztársasági elnöknek öt napja van a számára megküldött törvény aláírására. A szentesítést az államfő megtagadhatja, amennyiben a törvényt vagy annak valamely részét az Alaptörvénnyel ellentétesnek tartja [6. cikk (4) bekezdés]. Ebben az esetben a köztársasági elnöknek két lehetősége van:
  - a törvényt megküldheti az Alkotmánybíróságnak, hogy a testület vizsgálja meg annak alaptörvénnyel való összhangját. Ezt nevezzük jogi vétónak. Amennyiben az Alkotmánybíróság – amely az indítványról soron kívül, de legkésőbb harminc napon belül határoz – nem állapít meg alaptörvény-ellenességet, a köztársasági elnöknek a törvényt haladéktalanul alá kell írnia. Ha a testület egyetért az államfővel, és alaptörvény-ellenességet állapít meg,

a törvényt az Országgyűlés újratárgyalja. Az így újratárgyalt törvény újabb alkotmánybírósági kontrolljára is lehetősége ad az Alaptörvény [6. cikk (6)-(8) bekezdés].

- ha nem él az Alkotmánybíróság számára történő megküldés lehetőségével, a törvényt egy alkalommal visszaküldheti – ún. megfontolásra – az Országgyűlésnek. Ezt nevezzük politikai vétónak. A visszaküldést során az elnök köteles észrevételeit közölni az Országgyűléssel, amely a törvényt köteles újratárgyalni. A parlamentnek lehetősége van arra, hogy változatlanul, módosítás nélkül fogadja el újra az adott törvényt, vagy az államfő javaslatai alapján változtathat is annak szövegén. Fontos kiemelni, hogy mindkét esetben lehetőség van alkotmánybírósági normakontroll lefolytatására, azonban csak a módosított rendelkezések tekintetében, vagy abban az esetben, ha eljárási szabályok megsértése merül fel [6. cikk (5) és (9) bekezdések],
- javaslatot tesz az Országgyűlésnek a miniszterelnök személyére, amely ennek alapján szavaz személyéről és a Kormány programjáról. A jelöltválasztás joga csak látszólagos, hiszen a lehetőséget a parlamenti erőviszonyok határozzák meg. Az Alaptörvény nem tartalmazza ugyan, de a kialakult szokásjog alapján az országgyűlési választásokon győztes párt miniszterelnök-jelöltjét kell felkérnie kormányalakításra. Ez alól csak az az eset képez kivételt, ha a választásokon győztes párt nem tud (önállóan vagy más pártokkal koalícióban) kormányt alakítani. Ebben az esetben a kormányképes párt vezetőjének felkérése történik meg (erre a 2002-es választásokat követően volt példa).

A KORMÁNY

A Kormány – a hatalmi ágak szétválasztásának klasszikus modellje szerint – a végrehajtó hatalom megtestesítője, annak általános szerve [15. cikk (1)-(2) bekezdés]. Szerteágazó feladat- és hatásköreit az Alaptörvény és számtalan törvény határozza meg. A végrehajtó hatalom fejeként a Kormány a közigazgatás legfőbb szerve, továbbá a rendvédelmi szervek (a rendőrség és a nemzetbiztonsági szakszolgálatok) tevékenységének irányítója.

A Kormány a végrehajtó hatalmat – a parlamentarizmus lényegéből következő módon – az Országgyűlés bizalmából, annak tartozó felelősséggel gyakorolja. Ezzel összefüggésben a Kormány tagjai részt vehetnek az Országgyűlés és annak bizottságainak ülésein, amelyen a megjelenésre a parlament kötelezheti is őket [18. cikk (4) bekezdés].

A Kormány megbízatása az Országgyűlés mandátumához kapcsolódik, vagyis négy évre szól.

A KORMÁNY ÖSSZETÉTELE

A Kormány – más néven kabinet – testületi szerv, amelynek tagjai a miniszterelnök és a miniszterek [16. cikk (1) bekezdés]. Jelenlegi – negyedik Orbán-kormányának – tizennégy tagja van: a miniszterelnök és tizenhárom miniszter, akik közül hárman ún. tárca nélküli miniszterek (akik nem rendelkeznek önálló minisztériumi munkaszervezettel)⁴. A minisztériumok felsorolását törvényben kell rögzíteni [17. cikk (1) bekezdés]⁵. A miniszterelnöknek lehetősége

---

⁴ Jelenleg a nemzetpolitikáért, egyházügyekért és nemzetiségekért felelős tárca nélküli miniszter, a nemzeti vagyon kezeléséért felelős tárca nélküli miniszter, illetve a Paksi Atomerőmű két új blokkja tervezéséért, megépítéséért és üzembe helyezéséért felelős tárca nélküli miniszter.

⁵ Jelenleg a 2018. évi V. törvény.

van miniszterelnök-helyettesek kijelölésére a miniszterek közül. A kormányfő munkáját jelenleg három helyettes segíti⁶.

A törvény értelmében Magyarország minisztériumai jelenleg a következők:

1. Agrárminisztérium (AM),
2. Belügyminisztérium (BM),
3. Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI),
4. Honvédelmi Minisztérium (HM),
5. Igazságügyi Minisztérium (IM),
6. Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM),
7. Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM),
8. Miniszterelnöki Kabinetiroda (MK),
9. Miniszterelnökség (MvM),
10. Pénzügyminisztérium (PM).

A Kormány összetétele a választásokon az Országgyűlésbe bejutott pártok közötti parlamenti erőviszonyok szerint alakul. Lehetséges, hogy egyetlen párt elegendő mandátumot – azaz legalább százat – szerez meg a törvényhozásban, és így egyedül képes kormányt alakítani, a gyakorlatban azonban több párt együtt, ún. koalíció keretében alakítja meg a Kormányt.

A miniszterek a Kormánynak és az Országgyűlésnek felelősek, tevékenységükről e két testületnek kötelesek beszámolni. Felelősségük kiterjed a törvények és más jogszabályok végrehajtására, a feladatkörükhöz tartozó közigazgatási ágazat vezetésére, az alájuk rendelt

---

⁶ Jelenleg a Belügyminiszter, a Pénzügyminiszter, valamint a nemzetpolitikáért, egyházügyekért és nemzetiségekért felelős tárca nélküli miniszter, aki egyben az első helyen kiemelt miniszterelnök-helyettes.

szervek irányítására. A tárca nélküli miniszterek a kormány által meghatározott feladatokat látják el. A miniszterek feladatuk ellátása körében rendeleteket adhatnak ki, amelyek nem lehetnek ellentétesek magasabb szintű jogszabályokkal.

A MINISZTÉRIUMOK SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

A miniszterek munkáját az államtitkárok segítik. Valamennyi minisztériumban több államtitkár, valamint minisztériumonként egy közigazgatási államtitkár végzi munkáját. Az államtitkárok három kategóriába sorolhatóak: megkülönböztethetjük a szakterületért felelős államtitkárokat, a parlamenti és a közigazgatási államtitkárokat.

A szakterületért felelős államtitkárok feladata a miniszter munkájának segítése, amelynek keretében egy-egy meghatározott terület felügyeletét látják el. A minisztert távollétében tanácskozási joggal az általa kijelölt államtitkár – jellemzően a parlamenti államtitkár, aki egyben miniszter-helyettesi pozíciót is betölt – helyettesíti a minisztert a kormányüléseken, valamint az Országgyűlésben.

A parlamenti államtitkár feladata a törvényhozással való kapcsolattartás.

A közigazgatási államtitkár államigazgatási szakember és az illetékes miniszternek a miniszterelnök útján tett javaslata alapján a köztársasági elnök határozatlan időre nevezi ki. Mint szakember vezeti a minisztériumi apparátust.

A minisztériumok esetében a miniszter és az államtitkárok (a fentebb kiemelt közigazgatási államtitkár kivételével) politikai vezetőnek számítanak, akik megbízatása a kormány megszűnéséig tart. Az államtitkárok helyettesei, az ún. helyettes-államtitkárok, továbbá az

egyres főosztályok és osztályok vezetői szakmai vezetők, akiknek a kinevezése határozatlan időre szól.

A KORMÁNY MEGALAKULÁSA

Ahogy azt a fentiekben már láttuk, a miniszterelnök megválasztásáról és a Kormány programjának elfogadásáról – egy határozat keretében – az Országgyűlés dönt. A minisztereket a miniszterelnök javaslatára az államfő nevezi ki és menti föl. A magyar kormányzat működése a német modellt követi, azaz ún. kancellári típusú, ami a kormányfő, vagyis a miniszterelnök kormányon belüli kiemelt szerepét határozza meg. Ez azt jelenti, hogy alapvetően miniszterelnök dönt arról, hogy milyen kormányzati struktúrát alakít ki, továbbá azt is, hogy az egyes minisztériumok élére kit állít. A kormánypártok általában választási eredményüknek, illetve a koalíciós megállapodásban meghatározottak arányában osztoznak az egyes miniszteri posztokon. A Kormány a miniszterek kinevezésével alakul meg hivatalosan [16. cikk (8) bekezdés].

A kormányalakításhoz egyszerű többségre van szükség [16. cikk (4) bekezdés].

A KORMÁNY IRÁNTI BIZALMATLANSÁG

A Kormánynek tevékenysége során folyamatosan rendelkeznie kell a képviselők többségének bizalmával. A Kormány megbízatása az új parlamenti választások előtt csak akkor szűnik meg, ha az Országgyűlés megvonja a bizalmát a kabinettől.

Amennyiben a parlamentben bizalmatlanság lép föl a kormánnyal – alapvetően a miniszterelnökkel szemben – két lehetőség van a bizalmatlanság kinyilvánítására. A kormányfő ún. bizalmi szavazást kérhet maga és kormánya ellen (ez az ún. önálló bizalmi szavazás). Amennyiben az Országgyűlés bizalmatlanságát fejezi ki a miniszterelnökkel szemben – amely

döntéshez a képviselők több, mint a felének támogatása szükséges, a kormányfő megbízatása automatikusan megszűnik. A bizalmi szavazás altípusa, amikor a Kormány által benyújtott előterjesztés feletti szavazás egyben bizalmi szavazás is (ez az ún. kapcsolt bizalmi szavazás). Ilyen esetben, ha az előterjesztést nem támogatja a parlament, egyben bizalmatlanságát is kifejezi a Kormánnyal szemben [21. cikk (3)-(4) bekezdés].

Ilyen jellegű határozathozatalra 2006-ban került sor a rendszerváltást követően, amikor Gyurcsány Ferenc miniszterelnök kezdeményezett bizalmi szavazást.

Az Alaptörvényben rögzített szabályok [21. cikk (1)-(2) bekezdés] szerint lehetőség van az ún. konstruktív bizalmatlansági eljárás lefolytatására is. A képviselők legalább egyötöde – a miniszterelnökkel szemben – írásban bizalmatlansági indítványt nyújthat be, amelynek lényegi eleme, hogy az indítvánnyal egy időben javaslatot kell tenni az új kormányfő személyére is. Ha az indítvány alapján a képviselők többsége bizalmatlanságát fejezi ki a miniszterelnökkel szemben, az új kormányfőnek javasolt személyt megválasztottnak kell tekinteni. A konstruktivitás abban áll, hogy a miniszterelnök és így a Kormány megbuktatásához nem elegendő a képviselők többségének erre irányuló akarata, hanem meg kell egyezniük az új miniszterelnök személyéről is. A Kormány megbuktatása csak akkor lehetséges, ha a kormánypártok együttműködésében olyan súlyos zavarok keletkeznek, amikor valamelyik párt kilép a koalícióból, és ezáltal a Kormány elveszíti parlamenti többségét.

Ilyen eljárásra a rendszerváltást követően egyszer, 2009 márciusában került sor. Ekkor a kormányzó pártok, az MSZP és az SZDSZ Gyurcsány Ferenc miniszterelnökkel szemben kezdeményezték az eljárást, Bajnai Gordont jelölve kormányfőnek.

A KORMÁNY MŰKÖDÉSE

Ahogy azt már említettük, a magyar kormányzat kancellári típusú. A miniszterelnök határozza meg a Kormány általános politikáját [18. cikk (1) bekezdés], szervezeti felépítését és munkamegosztását. A miniszterelnök írja alá a kormányrendeleteket, gondoskodik a kormányrendeletek végrehajtásáról is.

A kormányfő Kormányon belül betöltött központi szerepét mutatja az is, hogy a miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a Kormány megbízatása is minden esetben megszűnik [20. cikk (1) bekezdés].

A miniszterelnök megbízása az alábbi esetekben szűnik meg [20. cikk (2) bekezdés a)-d) pontok]:

- az újonnan megválasztott Országgyűlés megalakulásával,
- bizalmatlanság esetén: ha az Országgyűlés a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki, és új miniszterelnököt választ, vagy ha az Országgyűlés a miniszterelnök által kezdeményezett bizalmi szavazáson a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki,
- lemondásával,
- halálával,
- összeférhetetlenség kimondásával (amelyről az Országgyűlés határoz),
- ha a megválasztásához szükséges feltételek már nem állnak fenn (amelyről szintén az Országgyűlés dönt).

A Kormány rendszeresen – általában hetente – ülésezik. A kormányüléseket a miniszterelnök, akadályoztatása esetén az általa kijelölt miniszterelnök-helyettes vezeti. A kormányülések helyszíne az Országház, 2019. január 1-jétől pedig a Budai Várban található ún. Karmelita

Kolostor. Minden évben sor került azonban külső helyszínen, akár külföldön, más államok kormányával közösen megtartott kormányülésekre is.

A kormányülésre benyújtott előterjesztéseket és jelentéseket előzetesen a minisztériumok közigazgatási államtitkári értekezlete tárgyalja meg. Az államtitkári értekezlet célja a Kormány üléseinek előkészítése, az államigazgatási szervek közötti egyeztetés során fennmaradt véleményeltérések tisztázása.

A kormány akkor határozatképes, ha tagjainak több mint fele jelen van. A döntések meghozatalában a tagokat egyenlő szavazati jog illeti meg, szavazategyenlőség esetén a miniszterelnök szavazata dönt.

A Kormány munkáját a miniszterelnök fogja össze. Gondoskodik a Kormány rendeleteinek és határozatainak végrehajtásáról, képviseli a Kormányt különböző tárgyalásokon, beszámoltatja a minisztereket, aláírja a Kormány rendeleteit és határozatait.

A miniszterelnök tárcát nem vezet, de feladatainak ellátása körében rendeletet bocsájt ki, amely a miniszteri rendelettel megegyező helyet foglal el a jogszabályi hierarchiában.

A KORMÁNY FELADATAI

A Kormány legfontosabb feladatai közé tartozik:

- az Alaptörvény vagy törvény rendelkezése alapján jogszabályt (kormányrendeletet) alkot,
- eredeti jogalkotási hatáskörben (vagyis amikor törvényben nem kerül külön szabályozásra az adott tárgykör) eljárva rendeletet alkot,
- biztosítja a törvények végrehajtását,

- irányítja és összehangolja a minisztériumok és a közvetlenül alárendelt egyéb szervek, vagyis a központi közigazgatás munkáját, továbbá összehangolja tevékenységüket,
- a közigazgatás legfőbb szerve, szervezi és irányítja a közigazgatás munkáját⁷,
- biztosítja a társadalmi-gazdasági tervek kidolgozását, valamint gondoskodik a megvalósításukról,
- meghatározza a szociális és egészségügyi ellátás állami rendszerét, és gondoskodik az ellátás anyagi fedezetéről,
- irányítja a fegyveres erők és a rendőrség működését,
- közreműködik a külpolitika meghatározásában, nemzetközi szerződéseket köt,
- a fővárosi/megyei kormányhivatalokon keresztül biztosítja az önkormányzatok törvényességi ellenőrzését.

A Kormány feladatkörében rendeleteket bocsáthat ki és határozatokat hozhat, amelyek nem lehetnek ellentétesek törvényekkel, valamint az Alaptörvénnyel [15. cikk (4) bekezdés].

---

⁷ Ezt a feladatát alapvetően a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szervein, a fővárosi és megyei kormányhivatalokon keresztül látja el, amely szervek tevékenységét a Miniszterelnökséget vezető miniszter irányítja, az egyes szakminiszterek ágazati felügyelete mellett.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG

A rendszerváltás hajnalán, 1989. tavaszán elfogadott alkotmánymódosítás – és az ezzel egyidejűleg alkotott külön törvény – széles hatáskörrel rendelkező Alkotmánybíróságot hozott létre Magyarországon. Az Alkotmánybíróság – az alkotmány megfogalmazása szerint – az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve [24. cikk (1) bekezdés], így legfontosabb feladat az abban meghatározott alkotmányos rend, és az általa biztosított alkotmányos alapjogok védelme.

Az Alkotmánybíróság – vagy röviden: AB – egy tizenöt tagból álló testület, amelynek tagjait az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával tizenkét évre választja meg. A testület elnökét szintén az Országgyűlés választja meg az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával az Alkotmánybíróság tagjai közül. Az Alkotmánybíróság tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet [24. cikk (8) bekezdés].

Az Alkotmánybíróság tagjává minden olyan büntetlen előéletű, és általános választójoggal rendelkező magyar állampolgár megválasztható, aki jogász végzettséggel rendelkezik, és 45. életévét betöltötte, továbbá kiemelkedő tudású elméleti jogász, vagy legalább húszévi jogi területen folytatott szakmai gyakorlattal rendelkezik.

Az Alkotmánybíróság tagjának megbízási ideje tizenkét év. Az Alkotmánybíróság tagja nem választható újra.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG LEGFONTOSABB HATÁSKÖREI

Az Alkotmánybíróság ún. absztrakt normakontrollt végez, ami azt jelenti, hogy nem konkrét, egyedi esetekkel foglalkozik, mint a rendes bíróságok, hanem minden esetben azt vizsgálja meg, hogy a kérdéses jogszabály megfelel-e az Alaptörvény rendelkezéseinek.

1. előzetes normakontroll,
2. utólagos normakontroll,
3. bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt,
4. jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálata,
5. alkotmányjogi panasz,
6. mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség vizsgálata,
7. az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezése,
8. egyébek.

1. Az előzetes normakontroll

Az AB ezen eljárás során az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából megvizsgálja az elfogadott, de ki nem hirdetett törvényeket [24. cikk (2) bekezdés a) pont]. Az előzetes normakontroll eljárásnak a kezdeményező személye alapján több változatát is megkülönböztethetjük, de a legismertebb az elfogadott, de még ki nem hirdetett jogszabályok vizsgálata, amelyre a köztársasági elnök tehet javaslatot. Ha a köztársasági elnök az Országgyűlés által elfogadott törvényt alkotmányellenesnek tartja, akkor aláírás helyett megküldi azt az Alkotmánybíróságnak (ezt nevezzük alkotmányossági vagy jogi vétónak). Ilyen esetben az Alkotmánybíróság soron kívül dönt a törvény alkotmányosságáról.

Az Országgyűlés – a törvény kezdeményezője, a Kormány, illetve az Országgyűlés elnöke zárószavazás előtt megtett indítványára – az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak. Az Országgyűlés az indítványról a zárószavazást követően határoz. Az indítvány elfogadása esetén az Országgyűlés elnöke az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára haladéktalanul megküldi az Alkotmánybíróságnak.

Amennyiben az AB alkotmányellenességet állapít meg, az Országgyűlés köteles ezt orvosolni. Ez úgy történhet, hogy a parlament újratárgyalja, és az Alkotmánybíróság határozatának megfelelően módosítja a még ki nem hirdetett törvényt.

2. Az utólagos normakontroll

Az utólagos normakontroll az Alkotmánybíróság talán legáltalánosabb hatásköre. Az Alkotmánybíróság a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a Közigazgatási Felsőbíróság elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját [24. cikk (2) bekezdés e) pont

Nincs helye az Alkotmánybíróság eljárásának, ha az indítvány az Alkotmánybíróság által érdemben már elbírált jogszabállyal azonos jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés vizsgálatára irányul, és az indítványozó az Alaptörvénynek ugyanarra a rendelkezésére, illetve elvére (értékére), és azonos alkotmányos összefüggésre hivatkozva kéri az alaptörvény-ellenesség megállapítását.

Az utólagos normakontroll keretében az Alkotmánybíróság megállapíthatja a megtámadott jogszabály teljes vagy részbeni megsemmisítését. Mindez a lehetőség alkalmassá teszi az Alkotmánybíróságot arra, hogy jelentős ellensúlyt képezzen a törvényhozással szemben. Az alkotmányellenesség megállapítása esetén a megsemmisítésről hozott határozatot a Magyar Közlönyben kell közzétenni.

3. Bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt

Az Alaptörvény értelmében az AB bírói kezdeményezésre soron kívül, de legkésőbb kilencven napon belül felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját [24. cikk (2) bekezdés b) pont]. Ez annyit jelent, hogy amennyiben a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek észleli az alaptörvény-ellenességét, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását.

4. Jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálata

Az Alkotmánybíróság nemcsak akkor járhat el, ha valamely jogszabály az Alkotmányba ütközik, hanem akkor is, ha az ellentétes a kihirdetett, tehát a belső jog részévé vált nemzetközi szerződéssel [24. cikk (2) bekezdés f) pont]. Az alkotmánybírósági törvény lehetőséget biztosít arra, hogy meghatározott személyek indítványozására megvizsgálja, hogy az adott jogszabály megfelel-e valamely nemzetközi szerződésben foglaltaknak. Erre azért van lehetőség, mert Magyarország jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, és biztosítja, a magyar és a nemzetközi jogrendszer összhangját [Q cikk].

5. Az alkotmányjogi panasz

Az Alaptörvény két változatát ismeri: egyrészt felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját [24. cikk (2) bekezdés c) pont], másrészt felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját [24. cikk (2) bekezdés d) pont].

Alkotmányjogi panasszal – hatvannapos határidőn belül – az élhet, akinek Alkotmányban biztosított joga alkotmányellenes jogszabály alkalmazásával sérült, és más jogorvoslati lehetőséggel már nem tud élni.

6. A mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség vizsgálata

Mulasztásos alkotmányvétségéről akkor beszélünk, ha bármely jogalkotó szerv a jogszabályi felhatalmazásból adódó jogalkotói feladatának nem tesz eleget. Ha az Alkotmánybíróság hivatalból, illetőleg bármely személy indítványára azt állapítja meg, hogy az a szerv, amelynek feladata a jogszabályalkotás, nem tett eleget feladatának (elmulasztotta, vagyis nem alkotta meg a szükséges jogszabályt) és ezzel alkotmányellenességet idézett elő, a mulasztást elkövető szervet – határidő kitűzésével – felhívja feladatának teljesítésére, amely ez alapján köteles megalkotni a hiányzó jogszabályt.

7. Az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezése

Az Alkotmánybíróság jogosult egyedül az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek értelmezésére. Az értelmezés kötelező erejűvé válik és a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

8. Egyebek

A fentiek mellett az AB-nak számos egyéb feladatköre is van. Például dönt az Országgyűlés népszavazás elrendelésével összefüggő határozatának vizsgálata tárgyában, továbbá elvi véleményt nyilvánít az Alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlásával összefüggésben, állami szervek közötti hatásköri összeütközési esetekben határoz, illetve dönt pl. a köztársasági elnök közjogi felelősségének megállapítása tárgyában is.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG ELJÁRÁSA

Az eljárási szabályok többségét az Alkotmánybíróság ügyrendje állapítja meg. Az Alkotmánybíróság teljes ülésben vagy háromtagú tanácsban jár el. A legtöbb és legjelentősebb ügyekben a teljes ülés rendelkezik eljárási jogosultsággal. Az egyszerűbb megítélésű ügyeket háromtagú tanácsban bírálják el, a tanács határozatképességéhez mindhárom tag jelenléte szükséges.

Az Alkotmánybíróság – a rendes bíróságokkal ellentétben – minden esetben a rendelkezésre álló iratok és adatok alapján jár el, azonban szükség esetén lehetőség van személyes meghallgatásra vagy szakértő igénybevételére. Az eljárás nem kontradiktórius, azaz nincsenek ellenérdekű felek. Az Alkotmánybíróság határozatát zárt ülésen, szótöbbséggel hozza.

A határozat ellen nem lehet fellebbezni, és a határozat mindenki számára kötelező (ún. erga omnes).

A BÍRÓSÁGOK

A hatalmi ágak elválasztásának elve szerint, a harmadik hatalmi ágnak az igazságszolgáltatás felel meg. Magyarországon az igazságszolgáltatási feladatokat a bíróságok (az ún. rendes bíróságok) látják el. Igazságszolgáltatás alatt az egyedi jogvitás ügyek jogszabályok alapján történő eldöntését értjük. A bíróságok nem alkotnak jogszabályokat (ez a jogalkotási hatáskörrel fölrüházott szervek feladata), a bíróságok törvénykezési feladatokat látnak el, vagyis a jogszabályok alkalmazásával a jogviták eldöntése a legfontosabb tevékenységük.

A BÍRÓI FÜGGETLENSÉG ELVE

Az alkotmány megfogalmazása szerint a bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet [26. cikk (1) bekezdés]. Ez a bírói függetlenség ún. személyi oldala. A másik magának a bírósági szervezetrendszernek a többi hatalmi ágtól való függetlensége, amely a független igazságszolgáltatás legfőbb garanciája. Ez utóbbit nevezzük a bírói függetlenség szervezeti oldalának.

A BÍRÓSÁGOK TEVÉKENYSÉGE

Az Alaptörvény megfogalmazása szerint a rendes bíróságok döntenek büntetőügyben, magánjogi jogvitában és törvényben meghatározott egyéb ügyben [25. cikk (1) bekezdés], míg

a közigazgatási jogvitákban és törvényben meghatározott egyéb ügyben a közigazgatási bíróságok járnak el, amelyek várhatóan 2019-ben kerülnek felállításra.

A fentiek alapján a bírói tevékenység két legfontosabb területe:

1. a büntető igazságszolgáltatás, valamint
2. a polgári igazságszolgáltatás.

A büntető igazságszolgáltatás során, a jogsérelem megállapításával és a szankció kiszabásával, illetve végrehajtásával az állam büntető hatalma valósul meg.

A polgári igazságszolgáltatás célja ezzel szemben az, hogy az egyes jogalanyok jogvitáinak eldöntésével és a jogsérelem orvoslásával a magánjogi életviszonyok rendjét helyreállítsák.

A közigazgatási bíráskodás alatt alapvetően a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatát értjük. A közigazgatási bíráskodás a jogállamiság egyik fontos garanciája, hiszen a bíróság a végrehajtó hatalom működése felett gyakorol kontrollt (mint egy attól elkülönülő, független hatalmi ág).

A BÍRÓSÁGI SZERVEZET FELÉPÍTÉSE

A bírósági szervezet többszintű, és az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesíthetők [28. cikk (4) bekezdés]. Fontos rögzíteni, hogy az egyes szintek közt nincs alá- és fölérendeltségi viszony, a hierarchiában felsőbb szinten álló bíróságoknak nincs utasítási jogkörük az alsóbb szinten lévőkkel szemben, a bírák a döntéseiket kizárólag a törvényeknek és a meggyőződésüknek megfelelően hozzák meg.

A bírósági szervezetrendszer tagozódása az alábbi:

1. járásbíróság és kerületi bíróságok (107 vidéki járásbíróság és 6 központi kerületi Budapesten),
2. közigazgatási és munkaügyi bíróságok (fővárosi és 19 megyei),
3. törvényszék (fővárosi és 19 megyei),
4. ítéltábla (öt db: fővárosi, debreceni, győri, pécsi, szegedi),
5. Kúria.

1. A járásbíróságok és a közigazgatási és munkaügyi bíróságok

A járásbíróság általános hatáskörű, ami azt jelenti, hogy minden ügyben első fokon jár el, kivéve, amit a törvény bírósági szervezetrendszer magasabb szintjére nem utal. A járásbíróságok előtt folyó ügyekben általában egy hivatásos bíró jár el, néhány meghatározott ügyben pedig egy bíróból és két ülnökből álló tanácsban ítéleznek.

A közigazgatási és munkaügyi bíróságok kizárólag a nevükből adódó speciális jellegű ügyekben járnak el első fokon. Ennek alapján ezen bíróságok járnak el a munkaviszonyból és a munkaviszony jellegű jogviszonyból származó perekben, valamint az ún. közigazgatási perekben.. A munkaügyi bíróság szinte minden esetben egy hivatásos és két ülnökből álló tanácsban, míg a közigazgatási bíróság egyes bíróságként, vagy három hivatásos bíróból álló tanácsokban ítélezik. A közigazgatási és munkaügyi bíróság érdemi határozata ellen benyújtott fellebbezés tárgyában a törvényszékek járnak el.

2. A törvényszékek

A törvényszékek az adott megye, illetve a főváros területére kiterjedő illetékességgel rendelkeznek, elnevezésük a székhelyül szolgáló település alapján kerül megállapításra (pl. Szegedi Törvényszék, Balassagyarmati Törvényszék).

A törvényszékek első és másodfokon is eljárhatnak. Első fokon járnak el a jogszabály által hatáskörébe utalt ügyekben. A törvényszékek első és másodfokú bíróságként járnak el. Az első fokon (tehát a járásbíróságon vagy közigazgatási és munkaügyi bíróságon) hozott ítélettel szembeni fellebbezés esetében járnak el.

Nem minden ügy indul azonban a járásbíróságokon. Vannak olyan ügyek, amelyek a törvényszéken indulnak, amelyek ebben az esetben elsőfokú bíróságként járnak el. Az eljárási törvények (a polgári perrendtartás, a közigazgatási perrendtartás, és a büntetőeljárásról szóló törvény) határozzák meg ezeknek az ügyeknek a körét. Ezek az ügyek kiemelkedő súlyúak azért, mert nagy összeg (legalább harmincmillió forint) a polgári per tárgya, speciális az ügy (például egy sajtó-helyreigazítási per), közigazgatási per esetén kiemelt közigazgatási szervhez köthető a vitatott közigazgatás cselekmény, vagy nagyon súlyos bűncselekményről (pl. emberölés, kémkedés, hazaárulás, terrorcselekmény stb.) van szó.

A megyei bíróság első fokon általában egy hivatásos és két ülnökből álló tanácsban ítélik, míg másodfokon három hivatásos bíróból álló tanács jár el.

3. Az ítéletábrák

Az ítéletábrák (vagy más néven táblabíróságok) az 1997-es igazságügyi reform keretében kerültek létrehozásra, ezzel vált az igazságszolgáltatás négyszintűvé.

Létrehozataluk célja a korábbi Legfelsőbb Bíróság tehermentesítése volt. A négyszintű igazságszolgáltatás harmonizál a magyar joghagyományokkal, és megfelel a modern államokban követett gyakorlatnak is.

Az öt ítélőtábla a törvényszékek és a Kúria közötti szintet jelenti. A törvényszékek vagy a Fővárosi Törvényszék határozatai elleni fellebbezéseket az ítélőtáblák bírálják el. Harmadfokon jár el az ítélőtábla azokban a büntetőügyekben, amelyekben másodfokon a törvényszék járt el.

4. A Kúria

A bírósági hierarchia csúcsán a Kúria (korábbi elnevezéssel: Legfelsőbb Bíróság) helyezkedik el, amelyet az Országgyűlés által megválasztott elnök vezet.

A Kúria legfontosabb feladata az egységes és következetes bírói gyakorlat kialakítása. Ezt a rendkívül fontos feladatát ún. jogegységi határozatok meghozatalával látja el. Ezek a határozatok elvi jellegű iránymutatásokkal szolgálnak, és a bíróságokra nézve kötelező erővel bírnak.

A Kúria bírálja el – törvényben meghatározott ügyekben – a törvényszék, továbbá az ítélőtábla határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot, elbírálja a felülvizsgálati kérelmet, továbbá a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz. Mindezek mellett joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, amelynek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát. Elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé, továbbá dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, valamint szintén dönt a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

Jogegységi határozat meghozatalának két esetben van helye:

1. ha a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása azt indokolja, vagy
2. ha a Kúria valamely tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria másik ítélkező tanácsának a határozatától.

A jogegységi határozatot és a jogegységi tanács által kiválasztott elvi bírósági határozatot a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

A bírói szervezet, mint semleges hatalom a végrehajtó és a törvényhozó hatalomtól elkülönülten, saját igazgatással rendelkező szervezetként működik. A rendes bíróságok igazgatásának központi feladatait az Országos Bírósági Hivatal elnöke látja el, akit az Országgyűlés választ meg [25. cikk (5)-(6) bekezdések]. Az Országos Bírói Tanács – mint a bírák önkormányzati szerve – felügyeli a rendes bíróságok központi igazgatását [25. cikk (5)].

A JOGVISZONY

Jogviszony alatt általánosságban egy jogilag szabályozott társadalmi viszonyt értünk. Ez annyit tesz, hogy az adott társadalmi viszonyban (életviszonyban) megtalálható valamilyen jogi szabályozás, amely absztrakt előírás egy alapvető keretet ad a felek közötti viszonyoknak, vagy emberi magatartásoknak.

Amennyiben egy konkrét jogviszonyt kívánunk definiálni, ez esetben ez azt jelenti, hogy meghatározott felek között jön létre az adott, jogilag szabályozott kapcsolat (ilyen jogviszony pl. a munkaviszony, a szerződéses viszony, vagy a hallgatói jogviszony, ahol már konkrétan meghatározhatjuk a kapcsolatba lépő feleket, és a jogviszony tartalmára és az abban részt vevőkre irányadó jogszabályokat).

A jogviszonyokat három szerkezeti elemre bonthatjuk szét. Megkülönböztetjük a jogviszony:

1. alanyát,
2. tárgyát, és
3. tartalmát.

A JOGVISZONY ALANYAI, VAGYIS A JOGALANYOK

A jogviszony alanyai azok a személyek, akikre vagy amelyekre a jogviszony rendelkezései kiterjednek, vagyis azok, akik vagy amelyek bizonyos (alanyi) jogok és kötelezettségek hordozói lehetnek (vagyis akiket/amelyeket alanyi jogosultságok illethetnek és jogi kötelezettségek terhelhetnek).

A jogviszonyok alanyai lehetnek:

1. természetes személyek,
2. jogi személyek.

Meg kell említeni, hogy a jogi személyeken belül elkülöníthető az állam, továbbá kialakítható egy további csoport, az ún. jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyoké (pl. civil társaság), azonban számuk és szerepük olyan csekély, hogy ezen a helyen nem foglalkozunk többet ezzel a témakörrel.

Fontos továbbá megjegyezni, hogy jogi értelemben a személy kifejezés a természetes és a jogi személyeket is magába foglaló fogalom (amely ekvivalens a jogalany kifejezéssel), ellentétben a hétköznapi szóhasználattal, amely alapján személy csakis ember lehet.

AZ EGYES JOGALANYOK

A TERMÉSZETES SZEMÉLYEK

A természetes személy maga az ember.

JOGI SZEMÉLYEK

A jogi személyek olyan élettelen szervezetek, amelyek létrejött vagy természetes személy(ek)hez, vagy valamely másik jogi személyhez (esetleg az államhoz) köthető, és az alapítótól elkülönült struktúrával, szervezettel rendelkezik.

A fentiek alapján fontos leszögezni, hogy egy jogalany kizárólag egy kategóriába sorolható be: vagy természetes vagy jogi személy. A kettő között átfedés tehát nincs. Az ember kizárólag a természetes személyek közé sorolható tehát be.

A továbbiakban két fontos fogalmat kell a jogalanyok kapcsán tisztázni: a jogképesség és a cselekvőképesség kategóriáját.

A JOGKÉPESSÉG

A jogképesség mind a természetes, mind a jogi személyek esetében releváns fogalom. A jogképesség valakinek vagy valaminek (az adott jogalanynak) az a képessége, hogy jogok és kötelezettségek alanya lehet (amely egy elvont képesség), vagyis jogviszony(ok) alanya lehet. Az ember esetében a jogképesség eredeti, míg a jogi személyek esetében származtatott jogképességről beszélhetünk.

AZ EMBER JOGKÉPESSÉGE

A Ptk. értelmében minden ember jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek. Ez a minden emberre kiterjedő jogképesség nem volt minden történelmi korban egyértelmű: a XX. század második feléig a nők, vagy a társadalom etnikai alapon elkülönített egyes csoportjai (pl. a rabszolgák az ókori Rómában, vagy az afroamerikaiak az Amerikai Egyesült Államokban) csak

részleges jogképességgel rendelkeztek, vagy teljes mértékben hiányzott ez a képesség. A XIX. századtól kialakuló modern jogrendszerekben már alapföltétel, hogy valamennyi ember jogképességgel rendelkezik. Ennek megfelelően a jogképesség korlátozhatatlan, az erre irányuló esetleges jognyilatkozat semmisnek tekinthető, tekintettel arra, hogy a jogképesség az ember saját, tőle elidegeníthetetlen képessége.

Természetesen a jogképesség az ember számára csak egy lehetőség: lehetőség arra, hogy egy adott jogviszony alanyává váljon, amelynek keretében jogok és kötelezettségek hordozója legyen. Fontos továbbá rögzíteni, hogy ezen képességhez semmiféle akarat vagy tudati képességre nincs szükség

A jogképesség az ember esetében:

1. általános,
2. egyenlő, és
3. feltétlen.

Általános, mert kivétel nélkül mindenkit megillet, életkorra, nemre, fajra, nemzetiséghez vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül.

Egyenlő, mert mértéke és terjedelme nincsen korlátozva.

Feltétlen, mert közvetlenül a törvényből fakad és megszerzése semmilyen feltételhez nem köthető.

Amennyiben az ember élve születik, a jogképeség a születéstől teljes mértékben, míg azt megelőzően feltételesen illeti meg. Már az ókori Rómában kialakult az a fikció, amellyel a jog elismerte a méhmagzat jogképességét. A hatályos törvényi szabályozás értelmében a fogamzás és a születés közötti időszakot tekintjük a feltételes jogképeség időszakának. A fogamzás időpontját a Ptk. a születéstől visszafelé számított 300. napban jelöli meg, amely vélelem megdönthető: vitás esetben bizonyítható, hogy a fogamzás ennél korábban vagy később következett be. Amennyiben az élve születés, mint feltétel teljesül, vagyis beáll, az ezen időszak alatti esetleges jogviszonyok realizálódnak (pl. a magzat örökölhet, számára lehet ajándékozni).

Az ember esetében a jogképeség végét a halál jelenti. A halál alatt a jog a biológiai halál állapotát érti, mivel ezt követően már visszafordíthatatlan a halál folyamata.

A jogképeség megszűnésének jogi lehetősége abban az esetben merül föl, ha valaki eltűnik, és öt év elteltével sem derül ki semmilyen adat, amely az életben léteire utalna. Ebben az esetben a bíróság az ún. holtnak nyilvánítási eljárás során holtnak minősíti az eltűntet, amely azonban megdönthető vélelem: bizonyítható, hogy az eltűnés a határozatban megjelölt időpontnál korábban vagy később történt, illetve amennyiben a holtnak nyilvánított utóbb előkerül, a bíróság határozatát visszavonja, és az az alapján beállt joghatások pedig semmissé válnak.

A JOGI SZEMÉLYEK JOGKÉPESSÉGE

Amint azt már fentebb rögzítettük, jogi személyek alatt olyan élettelen szervezeteket értünk, amelyeket a jog jogképeséggel ruház föl. Ilyen „szervezetek” lehetnek természetes személyek

csoportjai, vagy egy bizonyos vagyontömeg is. A leggyakoribb jogi személy csoportok a gazdasági társaságok, a civil szervezetek (egyesületek, alapítványok) és a költségvetési szervek (pl. minisztériumok, egyetemek, stb.).

A jogképességgel fölrüházott jogalanyoknak jogai és kötelezettségei lehetnek – hasonlóan a természetes személyekhez – azzal a megkötéssel, hogy a jogi személy jogképessége olyan jogra és kötelezettségre terjedhet ki, amely jellegénél fogva nem csupán az emberhez fűződhet (pl. tulajdont szerezhethet, kölcsönszerződést köthet, de pl. a személyiségi jogok vagy a kegyeleti jog nem értelmezhető egy jogi személy esetében).

Amint azt már szintén megjegyeztük, a jogi személyek ún. származtatott jogképességgel rendelkeznek. Ez annyit tesz, hogy maga a jogképesség az államtól (illetve annak valamelyik szervétől) származik. Ennek lényege, hogy jogi személy kizárólag jogszabályban meghatározott és megengedett célra alakulhat/alakítható. Azt, hogy az adott jogi személy megfelel-e ezeknek a feltételeknek, a nyilvántartásba vételre följogosított állami szerv (pl. gazdasági társaságok esetében a törvényszékek cégbírószámai, civil szervezetek esetében maguk a törvényszékek) vizsgálja meg, majd döntésével nyilvántartásba veszi a jogi személyt. Ez az ún. konstitutív hatályú döntés adja meg a jogi személy jogképességének alapját: innentől már egy állam által elismert, elismert személynek tekinthető a szervezet. Működésük során kizárólag ezen megengedett cél(ok) érdekében tevékenykedhetnek.

A jogi személyek esetében fontos továbbá, hogy önálló és elkülönült vagyonnal, és ebből következően önálló és elkülönült vagyoni felelősséggel, továbbá saját névvel, székhellyel, illetve az ügyvezetést és képviselést ellátó szervezettel kell rendelkeznie.

A CSELEKVŐKÉPESSÉG

A jogkéesség mellett a jogalanyok esetében fontos fogalom a cselekvőképesség, amely azonban kizárólag a természetes személyeket illeti meg, tehát kifejezetten az ember sajátossága. A természetes személy azon képessége, hogy saját akarat-elhatározásával, saját nevében (saját cselekménye által) jogokat szerezhessen és kötelezettségeket vállaljon. Ez a fajta (passzív) képesség azonban csak bizonyos feltételek teljesülése mellett válhat aktív cselekvéssé. A cselekvőképesség ennek megfelelően magában foglalja az ember szellemi érettségét, szellemi épségét, ésszerű akarat-elhatározásra való képességét. Ez jogilag annyit tesz, hogy amennyiben az adott személy rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel, cselekvőképésnek tekintjük.

Minden ember cselekvőképés, akinek cselekvőképességét törvény (Ptk.) vagy a bíróság (gondnokság alá helyező ítélete) nem korlátozza. Ebből következően a cselekvőképességet korlátozó bármilyen jognyilatkozat semmis.

Minden ember jogképes, azonban nem mindenki tekinthető cselekvőképésnek. A törvény a cselekvőképesség három fokozatát határozza meg: a (teljes) cselekvőképességet, a korlátozott cselekvőképességet, valamint a cselekvőképtelenséget (vagyis a teljes mértékben korlátozott cselekvőképességet). Fontos, hogy valamennyi természetes személy beletartozik valamelyik kategóriába, illetve egy ember egyidejűleg csak egy kategóriába tartozhat.

CSELEKVŐKÉPES

Minden nagykorú személy cselekvőképés, akinek cselekvőképességét a bíróság nem korlátozza. Nagykorúnak tekintünk minden tizennyolcadik életévét betöltött embert (illetve ebből következően kiskorúnak azt, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be). Abban az esetben, ha a kiskorú személy a gyámhatóság hozzájárulásával házasságot köt (erre a tizenhatodik életév betöltését követően van lehetősége), az adott személy megszerzi a nagykorúságot.

Aki cselekvőképés, maga köthet (önállóan) szerződést vagy tehet meg más jognyilatkozatot (ezt nevezzük ügyleti képességnek), amely cselekedeteiért önállóan vonható felelősségre is (ez pedig az ún. vétőképesség). Azt, hogy a belátási képesség fennáll-e, vita esetén minden esetben az adott személy és annak tényleges magatartása alapján lehet csak megítélni.

KORLÁTOZOTTAN CSELEKVŐKÉPES

A cselekvőképességet a Ptk. a kiskorúak esetében maga korlátozza. Korlátozottan cselekvőképésnek minősülnek a tizennegyedik életévüket betöltött kiskorúak, akik nem cselekvőképtelenek.

Nagykorúak esetében korlátozottan cselekvőképés az a személy, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett. Erre azokban az esetekben kerülhet sor, amikor a nagykorú személynek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezése indokoltá válik. A bíróság ilyen esetben megjelöli

azokat az ügycsoportokat, amelyek esetében a cselekvőképességet korlátozza. Ilyen ügycsoport lehet pl. bizonyos szerződések megkötése, vagy a születendő gyermek nevének megválasztása. A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy minden olyan ügyben önállóan tehet érvényes jognyilatkozatot, amely nem tartozik abba az ügycsoportba, amelyben cselekvőképességét a bíróság korlátozta. Minden más esetben azonban a korlátozott cselekvőképes személy jognyilatkozatainak érvényességéhez a bíróság által kirendelt gondnok hozzájárulása szükséges.

Főszabály szerint a korlátozottan cselekvőképes személyek jognyilatkozatai megtételéhez a törvényes képviselő hozzájárulására van szükség, azonban magát a jognyilatkozatot saját nevükben tehetik meg. Ilyen nyilatkozat lehet valamilyen személyes jellegű nyilatkozattétel (pl. házasságkötés), vagy vagyoni jellegű nyilatkozat (pl. saját munkával szerzett jövedelmével saját maga rendelkezik, vagy a mindennapi életben gyakran előforduló, kisebb jelentőségű szerződéseket megköthet). De mindezek mellett köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez vagy ajándékozhat a szokásos mértékben.

CSELEKVŐKÉPTELEN

Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be, illetve az a nagykorú személy, akit a bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezett. Ez utóbbira abban az esetben kerülhet sor, ha az adott személynek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan, teljeskörűen hiányzik, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – gondnokság alá helyezése indokolt. Fontos továbbá, hogy a bíróság a cselekvőképességet kizárólag abban az esetben korlátozhatja teljesen, ha az érintett személy jogainak védelme a

cselekvőképességet nem érintő módon vagy a cselekvőképesség részleges korlátozásával nem biztosítható.

A cselekvőképtelen személy jognyilatkozatai semmisek, az ilyen személyek önállóan nem köthetnek ügyleteket. Ez alól a törvény kizárólag szűk körben enged kivételt: a mindennapi életben gyakran, tömegesen előforduló, csekély jelentőségű, különösebb megfontolást nem igénylő jognyilatkozatot minden cselekvőképes maga is megtehet (pl. két kifli megvásárlása a boltban).

A JOGVISZONY TÁRGYA

A jogviszonyok esetében megkülönböztethetjük a közvetlen és a közvetett tárgyat. A jogviszony közvetlen tárgya az az emberi magatartás, amelynek érdekében maga a konkrét jogviszony létrejött. Ilyen például az a magatartás, amit az egyik félnek egy szerződés alapján tanúsítani kell (pl. egy szolgáltatás teljesítése egy megbízási szerződés alapján). Az adott magatartás, vagyis a jogviszony tárgya ennek megfelelően nagyon különböző lehet: valaminek a tevése (aktív cselekvés, magatartás) vagy nem tevése (passzív magatartás, valamitől tartózkodás), illetve valaminek a tűrése (pl. egy bérleti jogviszony esetében a bérlet tárgyának más általi használatának tűrése).

Ezzel ellentétben a jogviszony közvetett tárgya az, amire a közvetlen tárgy, vagyis általában magatartás irányul. Ez általában egy konkrét dolog lesz (pl. egy ingatlan).

A JOGVISZONY TARTALMA

A jogviszony tartalma az abban részt vevő felek vonatkozó jogok és kötelezettségek összessége. Az egyes felek tekintetében jogok alatt azokat az alanyi jogosultságokat értjük, amelyek a feleket (pozíciójuk szerint) megilletik, míg a kötelezettségek azok, amelyek terhelik az egyes feleket. Általánosságban úgy is fogalmazhatunk, hogy ami az egyik oldalon jogosultságként jelentkezik (pl.: adásvétel esetében az eladó jogosult a vételárra) az a másik oldalon kötelezettségként jelentkezik (pl.: a vevő köteles kifizetni az eladónak a vételárat).

A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOKRA VONATKOZÓ ALAPVETŐ ISMERETEK

A jogi személyekre vonatkozó általános, és az erre épülő, a gazdasági társaságokra vonatkozó speciális szabályokat a Ptk. tartalmazza.

Ahogy azt már említettük, a jogi személyeken belül a legjelentősebb és legnagyobb számú csoportot a gazdasági társaságok alkotják. A gazdasági társaságok legfontosabb általános jellemzői, hogy maga a szervezet egyéni, szervezeti és társadalmi igényeket elégít ki, amely hosszútávon nyereségnövelésre és tőkegyarapításra törekszik, továbbá elkülönülten gazdálkodik és kockázatot vállal. Az üzleti vállalkozás további lényeges jellemzői az önállóság (autonómia), amely szervezeti függetlenséget, és ebből fakadó döntési szabadság takar, továbbá a kockázatvállalás, amely pénzügyi, mert az alapító tőkét fektet be, pszichikai, mert a környezeti változásokat fel kell ismerni és reagálni kell rá, végül pedig speciális, mert a piacon lehet sikeres vagy bukott cég is. A gazdasági társaságok további lényegi eleme, hogy főszabály szerint tevékenységük eredményérdekelt: céljuk a profitorientáltság.

Ezek az elemek jelennek meg a Ptk. által rögzített definícióban is. Ennek értelmében a gazdasági társaságok üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására, a tagok vagyoni hozzájárulásával létrehozott, jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások, amelyekben a tagok a nyereségből közösen részesednek, és a veszteséget közösen viselik.

GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK FAJTÁI

Előrebocsájtvá rögzíthetjük, hogy a jelenleg hatályos magyar szabályozás szerint az alábbi gazdasági társaságok alapítására van lehetőség:

1. közkereseti társaság (kkt.),
2. betéti társaság (bt.),
3. korlátolt felelősségű társaság (kft.),
4. részvénytársaság (rt.)
  - a. zártkörűen működő részvénytársaság (zrt.),
  - b. nyilvánosan működő részvénytársaság (nyrt.).

A Ptk. szabályozása értelmében a magyar jogban formakényszer érvényesül: ennek alapján kizárólag a fentiekben felsorolt gazdasági társaságok alapítására van lehetőség .

GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK CSOPORTOSÍTÁSA

A gazdasági társaságokat sokféle szempont csoportosíthatjuk, így például tulajdonosi forma, tevékenység jellege vagy éppen a működési terület szerint. Itt a következőkben az alábbiak szerint osztjuk kategóriákba az egyes társaságokat:

1. tagi együttműködés alapján,
2. tevékenységük célja szerint,
3. taglétszám alapján,
4. az alapításkori vagyon szerint.

1. Tagi együttműködés szerint

E szerint megkülönböztetünk személyegyesítő illetve tőkeegyesítő gazdasági társaságokat.

Személyegyesítő társaságok esetében a lényeg a tagok személyes együttműködése és egymás iránti bizalma a társaság működése során, míg ezzel szemben a tőkeegyesítő társaságok személytelenül működnek, ahol a tőke koncentrációja a tagok célja. Amennyiben egy tengelyen helyeznénk el az egyes gazdasági társaságokat, ahol a tengely egyik végén a tisztán személyegyesítő, míg másik végén a tisztán tőkeegyesítő társasági forma található, az alábbiakat vázolhatjuk föl.

A leginkább tőkeegyesítő társaság a közkereseti társaság, amelyet a bt. és a kft. követ, majd a tengely másik felén az rt. két formája található: a tisztán tőkeegyesítő jellegű társasági formának az nyrt-t tekinthetjük.

2. Tevékenységük célja szerinti osztályozás

Ezen osztályozás alapja az a főszabály, amely szerint a gazdasági társaságok eredményorientált működést folytatnak. A Ptk. azonban lehetőséget biztosít arra, hogy kivételesen ún. nonprofit társaságok is alapítása is lehetővé váljon a forprofit (vagyis profitorientált) társaságok mellett. Utóbbiak célja tisztán vagyonszerzésre irányul, míg előbbiek olyan társadalmilag hasznos célok kielégítésére jönnek létre, ahol fontos ugyan az eredményesség is, de ez háttérbe szorul az adott társadalmi szerepvállalás mögött. Tehát olyan társaságokról van szó, amelyek bizonyos társadalmi közös szükségletet alapvetően nem nyereségérdekelt módon elégítenek ki (pl. településüzemeltetés,).

A nonprofit gazdasági társaság sajátos működéssel létrehozott olyan társaság, amely nem tagjai jövedelemszerzésére irányul. A társaság üzletszerű gazdasági tevékenységet

csak kiegészítő jelleggel folytathat, továbbá a társaság nyeresége (eredménye) a tagok között nem osztható fel, az osztalékként – az öt létrehozó tagok részére – még megszűnés esetén sem válik kifizethetővé. Fontos továbbá, hogy bármely társasági forma létrehozható nonprofit gazdasági társaságként.

3. Taglétszám alapján

Megkülönböztethetünk egyszemélyes, továbbá többszemélyes gazdasági társaságokat. A Ptk. szerint a főszabály ebben a tekintetben a többszereplős társaság, vagyis amikor a társaság alapításakor (majd természetesen a működés során is) legalább két tag működik közre.

Ez a gazdasági társaságok alapításának egyik legfontosabb célja is: amennyiben több személy áll össze egy társaság megalapításához, akkor a működéshez nagyobb tőke, nagyobb tudás, egyszóval több erőforrás áll rendelkezésre, mintha csak egyszemélyben történne meg a vállalkozás folytatása.

A főszabály mellett a kft. és a zrt. esetében van kizárólag lehetőség arra, hogy a gazdasági társaság megalapítható legyen egy személy által is: ezek lesznek az ún. egyszemélyes gazdasági társaságok.

4. Alapításkori vagyon alapján

Ezen elv szerint szintén két csoportba oszthatjuk a gazdasági társaságokat: amelyek alapításához a Ptk. előírja, és amelyek tekintetében nem írja elő a szükséges vagyoni hozzájárulás mértékét.

Amint azt láthattuk, a gazdasági társaságok közös fogalma kötelező elemként sorolja föl a vagyoni hozzájárulást, amely nélkül nem alapítható gazdasági társaság. Azonban

a kkt. és a bt. esetében nem a törvény nem ír elő minimum összeget, így akár öt-öt forint rendelkezésre bocsátásával (vagyis induló vagyonnal) is megalapítható egy ilyen formában működő társaság.

A kft. esetén az egyes tagok vagyoni hozzájárulását törzsbetétek hívjuk, míg a törzsbetétek összege a törzstőke, amely nem lehet kevesebb hárommillió forintnál.

A részvénytársaság esetén az alaptőke, vagyis az összes részvény névértékének az összeg meg kell, hogy haladja zrt. esetén az öt, míg nyrt. esetében a húszmillió forintot. Ágazati jogszabályok ennél magasabb vagyoni hozzájárulást is előírhatnak: így pl. biztosító részvénytársaságoknál százmillió forint [Bit. 58. §], vagy bank esetében kétmilliárd forint [Hpt. 18. § (1) bekezdés]).

GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK ALAPÍTÁSA

A gazdasági társaságok alapítására a jogi személyek [Ptk. 3:4.-3.15. §§] valamint a gazdasági társaságok alapítására vonatkozó általános [Ptk. 3:94.-3:100. §§], továbbá az egyes társasági formákra vonatkozó speciális szabályok alapján kerülhet sor.

I. A LÉTESÍTŐ OKIRAT

Valamennyi jogi személy, így a gazdasági társaságok is, valamilyen létesítő okirattal hozhatók létre. A létesítő okiratában – a jogi személy létesítésére irányuló akarat kifejezésén túl – meg kell határozni:

1. a jogi személy nevét,
2. a jogi személy székhelyét,
3. a jogi személy célját vagy fő tevékenységét,
4. a jogi személyt létesítő személy vagy személyek nevét, valamint azok lakóhelyét vagy székhelyét,
5. a jogi személy részére teljesítendő vagyoni hozzájárulásokat, azok értékét, továbbá a vagyon rendelkezésre bocsátásának módját és idejét, továbbá
6. a jogi személy első vezető tisztségviselőjét.

A gazdasági társaságok esetében a létesítő okiratot társasági szerződésnek nevezzük, kivéve a részvénytársaságot, ahol alapszabályról, továbbá az egyszemélyes kft-t, ahol alapító okiratról beszélhetünk [Ptk. 3:94. §].

A létesítő okiratnak minden esetben szigorú formai és tartalmi feltételeknek kell megfelelniük.

FORMAI KÖVETELMÉNYEK:

---

1. a létesítő okiratot írásba kell foglalni,
2. okirathoz kötöttség: a létesítő okiratot a közjegyző közjegyzői okiratba, míg az ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos az általa ellenjegyzett magánokiratba foglalja,
3. aláíráshoz kötöttség: az okiratot valamennyi alapító tagnak (vagy a tag képviselőjének), kivételesen az alapító által meghatalmazott személynek alá kell írnia.

TARTALMI KÖVETELMÉNYEK:

---

1. cégnév,
2. székhely,
3. tagok neve lakóhelye, jogi személy alapítók cégneve, cégjegyzék száma,
4. főtevékenység, valamint további tevékenységi körök,
5. egyes tagok vagyoni hozzájárulása, a jegyzett tőke rendelkezésre bocsátásának módja és ideje,
6. képviselő, cégjegyzés módja,
7. első vezető tisztségviselők, első felügyelőbizottsági tagok (ha van fb.), első könyvvizsgáló,
8. működés időtartamát (ha a gazdasági társaságot határozott időtartamra alapítják),
9. mindazt, amit a törvény az egyes gazdasági társasági formáknál külön előír (pl. részvénytársaság esetén az alaptőke összegét, az alapítás során kibocsátandó részvények számát, névértékét, illetve kibocsátási értékét, valamint a részvények előállításának módját [Ptk. 3:250. § (1) bekezdés b) pont]).

A fenti tartalmi elemek közül a következőket tartjuk fontosnak részletesebben bemutatni:

1. Cégnév

A céget a cégnév jeleníti meg a külvilágban. A gazdasági társaság saját neve alatt köthet szerződéseket, szerezhetsz tulajdont, perelhet és perelhető. Alaki funkciója a cég azonosítása, míg tartalmi funkciója, hogy információt közvetít a cégről.

Kétféle cégnevet különböztetünk meg: beszélhetünk teljes és rövidített cégnévről. A teljes cégnév minden esetben tartalmazza a vezérszó (pl. József és Fiai) mellett a tevékenységre utaló jelzőt (pl. Termelő, Kereskedelmi és Szolgáltató), valamint a cégforma megjelölését (pl. Korlátolt felelősségű társaság). További – feltételes – elem a toldat, amely azonban csak bizonyos cégeljárások alatt kötelezően feltüntetendő eleme a cégnévnek (pl. ha a társaság felszámolás alatt áll, akkor a toldat „f.a.”). A rövid cégnév ezzel szemben kizárólag a vezérszót, a cégforma rövidítését tartalmazza (pl. József és Fiai Kft.).

A cégnév kiválasztásakor alapvető szempont, hogy a névnek különböznie kell a korábban nyilvántartásba vett cégnevektől annyiban, hogy azokkal ne legyen összetéveszthető (legalább három karakterben kell különböznie a bírói gyakorlat szerint). A cégnévnek emellett valósnak kell lennie, és nem lehet megtévesztő, továbbá pontosan megfogalmazott, a magyar helyesírás szabályainak megfelelő elnevezés fogadható csak el.

2. Székhely

A gazdasági társaság bejegyzett irodája, ahol a társaság adminisztratív tevékenységét végzik, továbbá ahol a társaság elérhető (személyesen, telefonon vagy postai úton), illetve ahol a társasági iratok őrzésére is sor kerül.

A székhelytől elkülönül a telephely és a fióktelep. Mindkettő a gazdasági tevékenység végzésének tartós helyszíne, amely a létesítő okiratban rögzítésre kerül. A fióktelep a székhellyel azonos, míg a fióktelep attól különböző településen található (pl. SZTE Tangazdaság Kft. Székhely: Szegeden, míg fióktelep Hódmezővásárhelyen).

3. A tevékenységi körök és a főtevékenységi kör

A társaság létesítő okiratában minden esetben rögzíteni kell azokat az ún. tevékenységi köröket, amelyeket a társaság végez. Ezek közül emelkedik ki a főtevékenység, ami a társaság legfontosabb működési területére tesz utalást. Az egyes tevékenységi köröket egy jogszabály által taxatívén meghatározott listából, a tevékenységi körök jegyzékéből lehet kiválasztani, amelyet az ún. TEÁOR⁸ tartalmaz. A főtevékenység megválasztása kötelező, míg további tevékenységi körök meghatározására eshetőlegesen kerülhet sor. Jogszabály nem határozza meg a tevékenységi körök felső határát.

4. A vagyoni hozzájárulás

Valamennyi társaság működéséhez, az alapításkori cél megvalósításához szükség van vagyoni hozzájárulásra, vagyis tőkére. Az alapító(k) által a gazdasági társaság rendelkezésére bocsájtott vagyoni hozzájárulást összefoglaló néven jegyzett tőkének nevezzük. A jegyzett tőke minimális mértékét, és társaságonkénti speciális megnevezését a fentiekben már bemutattuk.

A vagyoni hozzájárulást a tagok kétféle módon tudják megtenni: vagy pénzben vagy pedig nem pénzben. Előbbit pénzbeli hozzájárulásnak vagy készpénzbetétnek, míg utóbbit apportnak nevezzük.

A pénzbeli vagyoni hozzájárulást házipénztári befizetéssel készpénzben, vagy a társaság bejegyzését követően nyitott folyószámlára történő utalással teljesítheti a tag.

---

⁸ A TEÁOR a Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere, amelynek jelenleg hatályos változata a TEÁOR'08.

Az apport esetében valamilyen vagyoni értékkel bíró dolog (pl. egy számítógép vagy egy személygépkocsi, de lehet pl. egy szellemi alkotás, szoftver is), vagy vagyoni értékű jog (pl. bérleti vagy használati jog, vagy licenc, márkanév) tulajdonjogának átruházására kerülhet sor, továbbá lehetőség van követelés szolgáltatására is, amennyiben azt az adós elismerte, vagy az jogerős bírósági határozaton alapul.

Az apportálásra csak abban az esetben kerülhet sor, ha a dolog vagy jog értékkel bír, és ez az érték meghatározásra kerül. Az érték megállapítása alapvetően annak a tagnak a kötelezettsége, aki az adott apportot szolgáltatja, de lehetőség van külső szakértő vagy könyvvizsgáló bevonására is az érték megállapításához. Amennyiben a megállapított érték nem éri el a valós értéket alulértékelésről, amennyiben meghaladja azt, túlértékelésről beszélhetünk.

A létesítő okiratban a vagyoni hozzájárulás mértéke mellett meg kell határozni annak rendelkezésre bocsátásának módját és határidejét is. Abban az esetben, ha a tag vállalt kötelezettségét nem teljesíti, súlyos mulasztást követ el, amely meghatározott esetekben a tagsági jogviszony megszűnéséhez is vezethet.

5. Képviselet, cégjegyzés módja

Mint minden jogi személy, a gazdasági társaságok is csak képviselő útját tudnak a külvilággal kapcsolatba lépni, minden cselekvést kizárólag rajtuk keresztül tudnak megtenni. Főszabály szerint a gazdasági társaságok törvényes képviselését a társaság vezetői tisztségviselői látják el.

A képviseleten belül, annak mintegy részjogosítványaként, a képviselőket megilleti a cégjegyzés joga is, amely alapvetően a gazdasági társaság írásbeli képviselését jelenti, vagyis azt rögzíti, hogy a cég nevében ki és milyen módon írhat alá bizonyos dokumentumokat.

A cégjegyzés módja lehet önálló vagy együttes. Önálló cégjegyzés esetén egy vagy több személy egyedül lesz jogosult a cég jegyzésére, míg együttes cégjegyzés esetében két személy együttes aláírására lesz szükség. A cégjegyzés meghatározására többféleképpen is sor kerülhet: amennyiben kettőnél több cégjegyzésre jogosult képviselője van a gazdasági társaságnak, a létesítő okirat akként is rendelkezhet, hogy egyes képviselőket önálló, míg másokat együttes cégjegyzési jog illet meg. Az egyetlen kikötés, hogy egy személy csak egyféleképpen képviselheti a céget.

A cégjegyzés igazolására két okirat szolgál: a közjegyző által készített aláírás-hitelesítéssel ellátott aláírási címpéldány, vagy az ügyvéd által szerkesztett és ellenjegyzett aláírás-minta. Előbbit bármelyik közjegyző előtt meg lehet tenni, míg utóbbi okiratot kizárólag a létesítő okirat vagy annak módosítását szerkesztő ügyvéd készíthet. Mindkét okirattípus lényege, hogy azt az aláírás-képet rögzíti és igazolja közhitelesen, ahogyan a nevét a cégjegyzésre jogosult aláírja.

6. Vezető tisztségviselő

A gazdasági társaságok esetében egyszemélyi vagy testületi vezetés fordulhat elő. A kkt., a bt. és a kft. esetében a vezető tisztségviselőt ügyvezetőnek (és nem ügyvezető igazgatónak!) hívjuk, míg a részvénytársaságok esetében főszabály szerint igazgatóság látja el a társaság vezetését. Kizárólag zrt. esetében lehetőség van egyszemélyes vezetés meghatározására, a vezérigazgató személyében.

Egy társaság esetében egy, vagy akár több vezető tisztségviselő is lehet, akik egymás között megosztják feladataikat.

A vezető tisztségviselő feladata a gazdasági társaság napi ügyviteli feladatainak ellátása. Feladatkörébe tartozik ennek keretében a társaság képviselete, a munkáltatói jogkör

gyakorlása a társaság munkavállalói fölött, vagy a társaság legfőbb szerve összehívásának lehetősége. Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a társasággal kapcsolatos valamennyi feladat ellátása a hatáskörébe tartozik, amit jogszabály kifejezett nem utal más szerv – pl. a felügyelőbizottság – feladatkörébe.

A vezető tisztségviselőket a társaság legfőbb döntéshozó szerve, a legfőbb szerv választja meg és hívja vissza. A vezető tisztségviselők tevékenységüket megbízási jogviszony vagy munkaviszony keretében látják el a legfőbb szerv által meghatározott határozott, vagy határozatlan időtartamban.

---

2. A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK BEJEGYZÉSE

A létesítő okiratot, és az ahhoz kapcsolódó dokumentumokat a létesítő okirat aláírást követő harminc napon belül a társaság jogi képviselőjének (ügyvédjének) be kell nyújtania az illetékes cégbírósághoz. A gazdasági társaságok bejegyzésével, valamint egyes cégnyilvántartási eljárásokkal a megyei törvényszékek keretében működő cégbíróságok látják el. A cégdokumentumok cégbírósághoz történt benyújtását követően a társaság működhet. Ez azt jelenti, hogy a gazdasági társaság kizárólag a bejegyzéssel, a bejegyzés napján – azaz ex nunc, jövőre néző hatállyal – nyeri el jogképességét, ettől az időponttól kezdődően tekinthetjük létező jogi személynek.

Ha a társaság olyan tevékenységeket is kíván gyakorolni, amelyekhez a vonatkozó jogszabályok alapján hatósági engedélyre van szükség, akkor ezeket a tevékenységeket a társaság bejegyzését és az engedélyezést követően lehet gyakorolni.

A cégbejegyzésre vagy változásbejegyzésre irányuló kérelmet kizárólag elektronikus úton lehet benyújtani. Amennyiben a cégiratokat elektronikus formára kell alakítani, erre a jogi képviselő jogosult.

A TULAJDON

A tulajdonjog alapvető feladata, hogy a tulajdon számára a védelmet biztosítsa. A tulajdonjog akkor jött létre, amikor a jogrend ezt a védelmet, a gazdaság működése érdekében kidolgozta.

A tulajdon a gazdasági élet legfontosabb alapintézménye, vagy más kifejezéssel élve a vagyoni viszonyok alapjogviszonya.

A tulajdonjog a legfontosabb ún. dologi jog, amely teljes hatalmat biztosít a dolog fölött.

A TULAJDONJOG ALAPJA, A DOLOG

A Ptk. meghatározása szerint dolognak minősül minden birtokba vehető testi tárgy [Ptk. 5: 14. § (1) bekezdés]. Ennek alapján a hétköznapi szóhasználatól eltérően a dolog jogi fogalma elvont jelentéstartalommal bír.

A dolog fogalma – amely alapvetően már az ókori római jogban kimunkálást nyert – a technikai fejlődéssel párhuzamosan meghaladottá vált, ezért már a XIX. század végétől a fogalom kiterjesztett értelmezése vált elfogadottá. Hatályos jogunkban ez úgy került meghatározásra, hogy a dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell a pénzre és az értékpapírokra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre [Ptk. 5: 14. § (2) bekezdés].

A TULAJDONJOG TARTALMA

A tulajdonjog ún. abszolút szerkezetű jogviszony. Ez azt jelenti, hogy a tulajdonos számára a jog védelmet nyújt, mégpedig azzal, hogy kizárólag a tulajdonos számára biztosít olyan

jogosítványokat (vagyis alanyi jogot), amelyek lényegében a tulajdon feletti uralmat biztosítják.

A tulajdonjog negatív oldala, hogy a tulajdonoson kívül mindenki mást kizár a tulajdonnal való élésből, azaz a tulajdonost nem szabad zavarni, gátolni tulajdonjogának gyakorlásában. A tulajdonjog pozitív oldala biztosítja a tulajdonos számára a tulajdonnal való rendelkezést.

A TULAJDONJOG RÉSZJOGOSÍTVÁNYAI

Ahogy valamennyi jogviszonyét, a tulajdonjog tartalmát is jogok és kötelezettségek rendszere határozza meg. A tulajdonjog esetében ezeket részjogosítványoknak nevezzük. A tulajdonjog a tulajdonos számára három alapvető jogot tartalmaz, amelyet más kifejezéssel élve tulajdonosi triásznak is nevezünk.

1. a birtoklás joga,
2. a használat és a hasznosítás joga, és
3. a rendelkezés joga.

1. A birtoklás joga.

A birtok az a tény, hogy valaki valamely dolgot hatalmában tart. Tehát a birtok mindig a tényleges helyzetet jelenti, azt, hogy a dolog a birtokos hatalmában van. Ez a helyzet lehet jogos, de jogtalan is.

Annak ellenére, hogy a birtok ténye jogtalan is lehet, a jog védelemben részesíti a birtoklást. Ennek az az oka, hogy az esetek döntő részében a tulajdonos a birtokos. Nehéz helyzetbe kerülne a tulajdonos, a jogos birtokos, ha a birtoka ellen irányuló jogtalan támadás elhárításához csak akkor lenne feljogosítva, ha előzetesen a tulajdonjogát kellene a támadóval szemben igazolnia.

A birtok, mint a tulajdonjog részjogosítványa azt a jogot biztosítja a birtokos számára, hogy élhessen a birtokvédelem eszközeivel.

Abban az esetben, ha a birtokost a birtokától jogalap nélkül megfosztják vagy birtoklásában zavarják, a birtokvédelem eszközei alkalmazhatók:

- jogos védelem,
- megengedett önhatalom,
- gyorsított államigazgatási eljárás.

2. A használat és a hasznosítás joga

A használat és annak hasznosításának joga azt jelenti, hogy a tulajdonos jogosult a dolgot használni, a dologból folyó hasznokat szedni, viseli a dologgal járó terheket, és viseli a dologban beállott azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit sem lehet kötelezni.

A használat joga széleskörű, de nem korlátlan. A tulajdonos a dolog használata során köteles tartózkodni minden olyan magatartástól, amellyel másokat, különösen a szomszédait szükségtelenül zavarná, vagy amellyel jogaik gyakorlását veszélyeztetné.

Az általánosan megfogalmazott korlátozás néhány konkrétan megfogalmazott szomszédjogi szabályban nyilvánul meg. Ezen szabályok lényege, hogy a szomszédos telkek tulajdonosai számára előír bizonyos együttműködési kötelezettséget, és különböző jogokat biztosít.

Ugyancsak a használati jog kizárólagosságának a korlátja, hogy a tulajdonos – meghatározott esetekben – köteles tűrni, hogy más a tulajdonát használja. Így az ingatlan tulajdonosa tűrni köteles, hogy az erre jogszabályban feljogosított szervek (pl. Katasztrófavédelem) a szakfeladataik ellátásához szükséges mértékben az ingatlant időlegesen használják.

Hasonlóan köteles tűrni a tulajdonos, hogy tulajdonát szűkség helyzetben más a szükséges mértékben igénybe vegye, felhasználja, vagy abban kárt okozzon. Szűkség helyzetéről akkor van szó, ha másnak életét, testi épségét vagy vagyonát közvetlenül fenyegető és más módon el nem hárítható veszélyből mentik. A tulajdonos ilyenkor a szűkség helyzetbe került személytől kérhet kártalanítást.

3. A rendelkezés joga

A rendelkezési jog a tulajdonosnak az a joga, amely biztosítja számára, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje (pl. bérbe adja), a dolgot biztosítésként adja (pl. zálogba adja), vagy más módon megterhelje (pl. zálogjogot alapítson rá, továbbá, hogy a tulajdonjogát másra átruházza, vagy azzal felhagyjon). Ingatlan tulajdonjogával nem lehet felhagyni.

A rendelkezési jog sem korlátlan, pl. ilyen korlátozás az elidegenítési és terhelési tilalom. Az ilyen tilalom ellenére megkötött szerződés semmis.

Az elidegenítési és terhelési tilalmat tartalmazhatja jogszabály vagy bírósági határozat, de kiköthető szerződésben is. Szerződésben elidegenítési és terhelési tilalom csak a tulajdonjog átruházása esetén köthető ki, és csak abból a célból, hogy a tilalom az átruházónak vagy valamely más személynek a dologra vonatkozó jogát

biztosítsa. Így pl. hitelbe történő vásárlás esetén az eladó kikötheti az elidegenítési és terhelési tilalmat a vételár teljes megfizetéséig.

A tulajdonjog nemcsak a dologra, hanem az alkotórészre is kiterjed. Alkotórész mindaz, ami a dologgal olyképpen van tartósan egyesítve, hogy az elválasztással a dolog vagy elválasztott része elpusztulna, illetve értéke vagy használhatósága számottevően csökkenne (pl. a ház és a beépített villamos vezetékek). Az alkotórész mindig osztja a fődolog jogi sorsát.

A TULAJDONJOG MEGSZERZÉSE

A tulajdonjog megszerzésének jogilag két módját lehet megkülönböztetni:

1. eredeti szerzőmód,
2. származékos szerzési mód.

1. Az eredeti szerzőmód

Az eredeti szerzőmódra jellemző, hogy a jogszerző tulajdonjoga nem más személy tulajdonjogából származik. A tulajdonjogot tehát nem más személytől vesszük át, hanem a jogszerző saját tevékenységének eredménye (pl. gazdátlan javak elsajátítása).

2. A származékos szerzőmód

A származékos tulajdonszerzési módra az jellemző, hogy a jogszerző tulajdonos a korábbi tulajdonos jogát veszi át, a tulajdonjog tehát a korábbi tulajdonostól

származik. A jogszerző joga a jogelőd jogán alapszik és ennek következtében nem is szerezhethet több jogot, mint amennyi az átadónak az átadás pillanatában volt.

A származékos szerzőmódok a tulajdonszerzés legfontosabb módjai:

1. átruházás,
2. öröklés.

1. Az átruházás

Az átruházás – mint a tulajdonjog megszerzésének módja – nem egy szerződésfajta, hanem tulajdonjog átszállás. Ilyen tulajdonjog átruházás az adásvételi szerződés, de tulajdonjog átruházás létrejöhet vállalkozási szerződés vagy ajándékozási szerződés alapján is.

A tulajdonjog átruházásához a felek megállapodása és a dolog átadása szükséges. A magyar jog szerint a tulajdonjog átszállásához nem elegendő az, hogy a felek egymással megállapodjanak, hanem az is szükséges, hogy a dolgot át is adják a jogszerzőnek. Ez biztosítja, hogy a tulajdonjog átszállás kifelé is láthatóvá váljék.

Ingó esetében ez egyértelmű, míg ingatlanok esetében úgy válik kifelé láthatóvá az átruházás, azaz akkor száll át a tulajdonjog, ha azt az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezték.

Átruházással a dolog tulajdonjogát csak a tulajdonostól lehet megszerezni. Ingóságok esetében azonban a vevő nem tudja ellenőrizni, hogy az eladó tulajdonos-e vagy sem. A jóhiszemű vevő joggal feltételezi, hogy az a

tulajdonos, akinél a dolog van. Így szükségszerű, hogy a jog kivételt tegyen azon főszabály alól, hogy csak a tulajdonostól lehet átruházás útján tulajdonjogot szerezni. Ezek a kivételek a következők:

- Kereskedelmi forgalomban eladott dologon a jóhiszemű vevő akkor is tulajdonjogot szerez, ha a kereskedő nem volt tulajdonos.
- Kereskedelmi forgalmon kívül pedig akkor, ha jóhiszemű volt, ellenszolgáltatást fizetett és olyan személytől szerezte, akire azt a tulajdonos bízta. /Tehát az átruházó nem lopta, hanem elsikkasztotta a dolgot/

Pénz vagy bemutatóra szóló értékpapír /pl. nem névre szóló részvény/ tulajdonjogát a jóhiszemű szerző minden további nélkül megszerzi, akkor is, ha az átruházó nem volt tulajdonos.

A KÖZÖS TULAJDON

Ha ugyanarra a dologra egyszerre több személy tulajdonjoga is fennáll, közös tulajdonról beszélünk. A tulajdonjog ugyanazon a dologon meghatározott tulajdoni hányad szerint több személyt is megillette. A tulajdonosok mindegyike jogosult a dolog birtoklására és használatára, de csak a többi tulajdonostárs érdekeinek sérelme nélkül. A birtoklás, a használat, a hasznosítás, valamint a rendes gazdálkodás körét meg nem haladó kiadások kérdésében a tulajdonostársak szótöbbséggel határoznak. Minden tulajdonostárs szavazati joga a tulajdoni hányadához igazodik.

A dolog hasznai tulajdoni hányaduk arányában illetik meg a tulajdonostársakat, de ilyen arányban kötelesek a dolog fenntartásával járó kiadásokat is viselni.

A tulajdonostársak maguk rendelkeznek a saját tulajdoni hányadukkal, de ha el kívánják adni, a többi tulajdonostársat elővásárlási jog illeti meg.

A közös tulajdon megszüntetését bármelyik tulajdonostárs követelheti. Ilyenkor a közös vagyontárgyat elsősorban természetben kell megosztani. Ha erre nincs mód, azt értékesíteni kell és a vételárat a tulajdoni hányadok alapján osztják el.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Czenczer Orsolya – Kapa Mátyás – Szira Zoltán: Jogi alapismeretek. Szerk.: Kapa Mátyás. A Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola jegyzetei. Századvég Kiadó, Bp., 2007.

Erdős Csaba (szerk.): Jogi ismeretek. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2015.

Pokol Béla: Jogelmélet. Társadalomtudományi trilógia II. Századvég Kiadó, Bp., 2005.

Hajdú Imre: Jogi ismeretek: távoktatási jegyzet az alábbi kurzusokhoz: MMTE 121 Jogi ismeretek. SZTE Mezőgazdasági Főiskolai Kar, Hódmezővásárhely, 2004.

H. L. A. Hart: A jog fogalma. Osiris Kiadó, Bp., 1995.

Jakab András: A magyar jogrendszer szerkezete. Dialóg Campus Kiadó, Bp-Pécs, 2007.

Schanda Balázs – Trócsányi László (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. Ötödik, átdolgozott kiadás. HVG-ORAC Kiadó, Bp., 2016.

Szent Ágoston vallomásai. Ecclesia Kiadó, Bp., 1974.

Jogszabályok:

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Törvények:

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény

A minisztériumok felsorolásáról szóló 2018. évi V. törvény

Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXX. törvény

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)

Rendeletek:

A Kormány tagjainak feladat-és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet

Határozatok:

Egyes házzabályi rendelkezésekről szóló 10/2014. (II. 24.) OGY határozat

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFKTETÉS A JÖVŐBE